

Araştırma Makalesi

Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde 'İdeal Türk Çocuğu'nun İnşası: *Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu* Dergileri Üzerine Bir İnceleme

Hülya Öztekin (Dr. Öğr. Üyesi)
Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi
hoztekin@erciyes.edu.tr
Orcid: 0000-0003-4599-9906

Başvuru Tarihi: 02.04.2019
Yayına Kabul Tarihi: 11.06.2019
Yayınlanma Tarihi: 22.07.2019
DOI: 10.17680/erciyesiletisim.547979

Öztekin, H. (2019). Tek Parti Dönemi Çocuk Dergilerinde 'İdeal Türk Çocuğu'nun İnşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu Dergileri Üzerine Bir İnceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (2), 1229-1254.
DOI: 10.17680/erciyesiletisim.547979

Öz

İmparatorluktan ulus-devlete geçiş sürecinde Cumhuriyet'in kurucu seçkinleri, ulusal kolektif bir kimlik yaratma çabasına girişerek yeni rejime uygun modern bir yurttaşlar topluluğu inşa etmeye çalışmışlardır. Cumhuriyet değerlerini benimsemiş yeni yurttaşlar yetiştirmede eğitim araçlarının yanı sıra popüler süreli yayınlardan da faydalanılmıştır. Bu noktada çocuk dergileri, geleceğin yurttaşları olarak çocuklara ulaşmada ve Cumhuriyet değerlerini benimsetmede iktidara geniş olanaklar sunmuştur. Bu çalışmada, tek parti dönemi çocuk dergilerinde çocuğun temsil edilme biçimleri analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, söz konusu dönemde yayımlanan çocuk dergilerinde 'ideal Türk çocuğunun' nasıl inşa edildiğini ortaya koymak; bu inşa sürecinin, dönemin resmî yurttaşlık ideolojisi ve çocuk politikası ile ilişkisini açığa çıkarmaktır. Tarihsel betimleyici analiz yöntemi ile hazırlanan çalışmada tek parti döneminde yayımlanan popüler çocuk dergilerinden *Yavrutürk* (1936-1942) ve *Cumhuriyet Çocuğu* (1938-1939) incelenmiştir. *Yavrutürk* ve *Cumhuriyet Çocuğu* dergileri, Türkiye'de çocuk dergiciliğinin ilk ve en önemli temsilcilerinden biri olan Tahsin Demiray tarafından yayımlanan haftalık çocuk dergileridir. İncelenen dergilerde sunulan çocuk imgesinin, dönemin resmî yurttaşlık ideolojisi ve çocuk politikasına paralel bir biçimde inşa edildiği tespit edilmiştir. Her iki dergide de 'ideal Türk çocuğu', Cumhuriyet'in egemen değerleri etrafında Kemalist, inkılâpçı, modern, çalışkan, azimli, tutumlu, ahlaklı, iyi kalpli, yardımsever, bireye, topluma ve doğaya saygılı, milliyetçi, cesur ve savaşı, vatansever bir yurttaş olarak resmedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Dergileri, *Yavrutürk*, *Cumhuriyet Çocuğu*, İdeal Türk Çocuğu, Tek Parti Dönemi.

Research Article

Building 'Ideal Turkish Child' in Children's Magazines of the One-Party Period: A Review on *Yavrutürk* and *Cumhuriyet Çocuğu* Magazines

Hülya Öztekin (Asst. Prof. Dr.)
Erciyes University Faculty of Communication
hoztekin@erciyes.edu.tr
Orcid: 0000-0003-4599-9906

Date Received: 02.04.2019
Date Accepted: 11.06.2019
Date Published: 22.07.2019
DOI: 10.17680/erciyesiletisim.547979

Abstract

In process the transition from empire to nation-state, the founding elites of the Republic attempted to create a national collective identity and tried to build a modern community of the citizens suitable for the new regime. In addition to educational tools, popular periodicals were used in raising new citizens who adopted the Republican values. At this point, children's magazines provided wide opportunities to reach children as citizens of the future and to adopt Republic values. In this study, the ways in which children were represented in children's magazines in the one-party period were analyzed. The aim of the study is to reveal how the 'ideal Turkish child' was built in children's magazines published in mentioned period; and uncover the relationship of this building process with the official citizenship ideology and child policy of the period. In the study, prepared with historical descriptive analysis method, *Yavrutürk* (1936-1942) and *Cumhuriyet Çocuğu* (1938-1939) were examined. *Yavrutürk* and *Cumhuriyet Çocuğu* magazines are weekly children's magazines published by Türkiye Printing House in the ownership of Tahsin Demiray, who is one of the first and most important representatives of children's magazine publishing in Turkey. It was determined that the image of the child presented in the reviewed magazines was built in parallel with the official citizenship ideology and children's policy of the period. 'Ideal Turkish child' was represented as Kemalist, reformist, modern, hard-working, determined, ambitious, economical, moral, kind, helpful, respectful to individual, society and nature, nationalist, courageous and warrior, patriotic citizen around the dominant values of the Republic in both magazines.

Keywords: Children's Magazines, *Yavrutürk*, *Cumhuriyet Çocuğu*, Ideal Turkish Child, One-Party Period.

1. Giriş

Çocukluğun doğası ve tarihi üzerine üretilmiş akademik yazında, çocukluğun insan ömründe bebeklikten yetişkinliğe ulaşmada bir geçiş süreci olarak kabulünün ve biyolojik bir olgu olduğu düşüncesinin yanı sıra toplumsal, kültürel ve politik bir kurgu olduğu ve dolayısıyla da tarihsel akış içerisinde farklı toplumlarda farklı çocukluk tanımlarının yapılabileceği düşüncesi de yaygın kabul görmektedir. Çocukluğun tarihi üzerine yapılan araştırmaların öncüsü olarak kabul edilen Philippe Ariés, ünlü "Centuries of Childhood, A Social History of Family Life"¹ başlıklı çalışmasında çocukluğun değişmez bir biyolojik evre olmadığını, tarihsel ve kültürel olarak inşa edilen bir kavram olduğunu söyleyerek bu ikinci görüşün en önemli temsilcisi olmuştur. Orta Çağ'da Avrupa'da yetişkinlerden bağımsız ve kendine has özellikleri olan bir çocukluk kavrayışının olmadığını ve 'çocukluk duygusu'nun eksik olduğunu savunan Ariés, modern çocukluk düşüncesinin Orta Çağ sonrasında yaşanan kültürel ve toplumsal gelişmelerle ortaya çıktığını savunmuştur (Ariés, 1962)². Ariés'in bu yaklaşımını benimseyen Postman da (1994) çocukluğun, Rönesans'ın büyük icatlarından biri olduğunu; bilim, ulus-devlet ve dinsel özgürlükle birlikte hem toplumsal bir yapı hem de psikolojik bir koşul olarak çocukluğun, 16. yüzyıl esnasında ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Çocuğun, bağımsız bir 'özne' olduğu kabulüne dayanan modern çocukluk paradigmasının kökenleri, Orta Çağ sonrası kapitalizmin doğuşu, Rönesans, Reformasyon, Aydınlanma, burjuvazinin siyasal gelişimi, Fransız Devrimi, Sanayileşme, Romantizm gibi gelişmeler sonucunda çocukların hem aile hem devlet için değer kazanması ve birey olarak kabul görmesi sürecine kadar uzanmaktadır (İnal, 1999, 196). 19. yüzyıla gelindiğinde çocuk merkezli çekirdek aile formuna dayanan toplum idealinin yanı sıra modern ulus-devletler de geleceğin yurttaşları olarak eğitim, sağlık ve nüfus politikalarının merkezine çocuğu yerleştirmişlerdir. Kuramsal olarak egemenliğin tanrısal ve soya bağlı kaynaklardan kopartılarak dünyevileştirilmesi ve millet iradesiyle özdeşleştirilmesi, çocuğa yönelik eğitim-öğretim anlayışını kökten değiştirmiştir. Değişim zamanla pratiğe de yansımış; çocukları, ulus-devletin 'makbul yurttaşları' olarak yetiştirmek, devlet politikalarının temel hedeflerinden biri haline gelmiştir. Ulus-devletin milletin geleceğinin teminatı olarak gördüğü çocuklar, küçük yaştan itibaren sosyo-kültürel motiflerin yanı sıra, çeşitli dozlarda milliyetçi endoktrinasyon araçlarının etkisi ve disiplini altında büyütülmüştür. Çekirdek aile formundaki orta sınıf temelli 'millî aileler', çocuklarını okullara yönlendirirken ya da yönlendirme ile mükellef kılınırken, okullar da öğrencilerini ekseriyetle ulusal pazarlara, ordulara ve diğer yurttaşlık vazifelerine hazırlamıştır (Öztan, 2012, 5).

Avrupa özelinde ulus-devlet sürecinde ortaya çıkan yurttaşlık kavramı etrafında gelişen sosyal sözleşme çerçevesinde, yurttaşlık haklarının, önce erkekleri, daha sonra alt sınıfları, kadınları ve köleleri kapsaması sürecinde, çocuklar, hükümetler açısından geleceğin yurttaşları olacak potansiyel olarak, siyasal bir önem kazanmışlardır. Yurttaşla devlet arasında tanımlanan karşılıklı görev, sorumluluk ve bağlılık ilişkisi içinde, devlet nezdinde ebeveynler, çocukları yani yurttaşları yetiştirmekten sorumlu hale gelmişlerdir (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009, 99).

Osmanlı ve Türkiye özelinde 'modern çocukluk' düşüncesinin gündeme gelmesi ise Tanzimat ve sonrasında gelişen Batılılaşma ve modernleşme süreciyle eşzamanlı olarak gerçekleşmiştir. Üstel'e göre (2005, 30-32) 19. yüzyıl, Osmanlı'da da çocuk

yüzyıldır. Tanzimat dönemine kadar çocuk, 'küçük yetişkin' olarak görülürken, Tanzimat döneminde bağımsız bir özne olarak kabul edilmeye başlamış; bu dönemde çocuk terbiyesinin bağımsız ve uzmanlık gerektiren bir alan olduğunun bilincine varılmıştır. Akabinde ise II. Meşrutiyet'in getirdiği değerler sistemi doğrultusunda biçimlendirilecek yeni kuşakların üretimi sorunsalı, çocuğa yönelik ilgiyi artırmış; 'toplumun geleceği' olarak görülmeye başlayan çocuk, 'rejimin geleceği' açısından devletin manipülasyon alanının içine çekilmiştir. Oluşturulmaya çalışılan 'yeni yaşam-yeni insan' anlayışı doğrultusunda Tanzimat Dönemi'nde bağımsız bir özne olarak keşfedilen çocuk, II. Meşrutiyet döneminde inşa edilmeye başlamıştır. Böylece Tanzimat'la birlikte giderek bağımsız bir özne olmaya başlayan çocuğun II. Meşrutiyet'le birlikte potansiyel bir kamusal özneye dönüşmesine tanık olunmuştur. Çocuk potansiyel ve kamusal aktör olarak, artık yalnızca ailesine ait değildir. Çocuk, kimi zaman ulusun, kimi zaman ırkın geleceği, yarının üreticisi, askeri ve yurttaşdır.

Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan Cumhuriyet Türkiye'sinin çocuğu sorunsallaştırma ve ele alma biçimi de son dönem Osmanlı bakış açısına paralellik göstermiştir. Cumhuriyet'in kurucu seçkinleri milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve devrimci-inkılapçı bir Cumhuriyet Türkiye'si tasarlamışlardır (Karpas, 2013; Zürcher, 2008; Berkes, 2004). Balibar (2000, 117) bir toplumsal oluşumun kendini 'ulus' olarak yeniden oluşturabilmesinin, ancak bireyin doğumundan ölümüne dek gündelik pratikler ve aygıtlar ağıyla bir homo nationalis, aynı zamanda homo economicus, homo politicus ve homo religious olarak kurulabilmesiyle mümkün olduğunu söylemektedir. Cumhuriyet'in kurucu seçkinleri de homo religious yani dindar insan kimliğini dışlamak kaydıyla -hatta olabildiğince laik- milliyetçi, devletçi, halkçı ve inkılapçı yeni bir ulusal kimlik yaratarak ulus-devlet inşa etmeye çalışmışlardır.

Ulus-devletin inşası ve konsolide edilmesi sürecinde ulusal kolektif bir kimlik oluşturmak, temel hedeflerden biri olmuştur. Cumhuriyet Türkiye'si 'ümme'tin yerine milleti, 'mümin'in yerine vatandaş getiren, meşruluğunu gelenek ve dinden alan yönetim anlayışındaki tebaanın yerini 'yurttaş' kavramı almıştır (Ünsal, 1998, 13). Çağdaş ama aynı zamanda milliyetçi ve vatansever yeni yurttaşlık kavrayışında çocuk, Cumhuriyet devrimlerini ve değerlerini yaşatacak, rejimin devamlılığını sağlayacak yeni bir neslin tohumları olarak görülmüştür. Türdeş bir toplum yaratma yolunda çocuk, ilk ve en öncelikli durak olarak kabul edilmiştir (Şirin, 2013, 1277). İdeal/makbul yurttaşların, ideal çocuk yetiştirmekten geçtiği öngörüsü ve çocuk yetiştirmenin ailelerin inisiyatifine bırakılmayacak kadar stratejik bir konu olduğu düşüncesiyle çocuğa ilişkin eğitim, sağlık ve nüfus politikaları önem kazanmıştır.

Cumhuriyet döneminde çocuklara yönelik paternalist bir politika benimsendiğini ifade eden İnal'a göre (1999, 209), çocukları birtakım bilgi, beceri, değer, ilke, ideoloji vb. öğelerle donatma anlayışı, kökleri Locke'cu protestan çocukluk görüşüne³ kadar uzanan müdahaleci ve vesayetçi bir yaklaşımın izlerini taşımaktadır. Çocukların söz konusu bilgi, beceri, değer, ilke, ideoloji vb. yoksun oldukları ve bunlara ihtiyaç duydukları varsayımından hareketle çocuğun eğitimine son derece önem verilmiştir. Bu açıdan öncelikle eğitim sistemi ve eğitim müfredatı ulus-devletin ihtiyaçlarına ve ideallerine cevap verecek biçimde oluşturulmuştur.

Cumhuriyet döneminde okul eğitiminin amacı, temel yurttaşlık bilgileriyle donatılmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin değerler sistemini benimsemiş yurttaşlar

yetiştirmektedir. Pozitivist ve laik bir eğitim anlayışıyla çocuklara ulusal kimlik duygusu ve Atatürk ulusçuluğu doğrultusunda bilinç kazandırmak eğitimin görevi sayılmıştır (Katoğlu, 1989, 404). Ayrıca okul, bireylerin sosyalizasyonunda, yeni toplum projesine eklenmelerinde, dolayısıyla da söz konusu projeyi tanımlayan norm ve değerlerin genç kuşaklar tarafından içselleştirilmesinde de merkezi bir yer edinmiştir (Üstel, 2005, 127).

Yurttaşlık eğitimi ve Cumhuriyet değerlerinin çocuklara kazandırılması noktasında okul eğitiminin yanı sıra çocuklara yönelik popüler süreli yayınlardan da büyük oranda faydalanılmıştır. Althusserci bir yaklaşımla devletin ideolojik aygıtlarından biri olarak basın -aynen okul gibi- bu amaçla etkin bir biçimde kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte çocuklara yönelik popüler süreli yayınların sayısında yaşanan hızlı artış da bu fikri desteklemektedir. Tanzimat Fermanı'nın ilanından Cumhuriyet'e kadar geçen 84 yıllık sürede toplam 50 adet süreli çocuk yayını yayımlanırken, 1923'ten 1940'a kadar geçen 17 yıllık sürede toplam 36 süreli çocuk yayını yayımlanmıştır (Ungan ve Yiğit, 2014, 189). Bu yayınlarda çocuk bir yandan 'kamusal özne olma potansiyelinin keşfedilmesi' dolayısıyla nüfus siyaseti, yurttaşlık ve ulusçuluk eksenleri üzerinden daha önce görülmemiş tarzda yeni bir ilgiye mazhar olurken, diğer yandan bir toplumda çocuğa yönelik algılamının ve değer kalıplarının modernleşme ve medenileşme ile bağı kurularak Batı'dan ihraç edilmekte olan modern çocukluk nosyonunun rehberliğinde Osmanlı ve Türkiye modernleşmesi çocukluk üzerinden sorgulanmakta ve değerlendirilmektedir (Çiçek, 2012, 77).

Bu çalışmada, tek parti dönemi çocuk dergilerinde çocuğun temsil edilme biçimleri analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, söz konusu dönemde yayımlanan çocuk dergilerinde makbul yurttaş olma yolunda 'ideal Türk çocuğunun' nasıl inşa edildiğini ortaya koymak; bu inşa sürecinin, dönemin resmî yurttaşlık ideolojisi ve çocuk politikası ile ilişkisini açığa çıkarmaktır. Çocukluk kavramının evrimini incelemek yalnız çocukların değil, aynı zamanda toplumun yaşam felsefesi dahil tüm toplumsal kültürel gerçekliğin anlaşılması olanağı sağlamaktadır. Çünkü çocuklar da tıpkı öteki toplumsal gruplar gibi daha geniş bir sistemin bir parçasını oluştururlar; bu sistemden yönelen taleplere hedef olur, sistemin öteki parçaları üzerinde etkide bulunurlar (Tan, 1989, 76). Bu bakımdan Türkiye'de modern çocuğun inşa sürecini anlamak, Türkiye modernleşmesini anlamak ve açıklamak açısından da katkı sağlayacaktır. Öztan'a göre (2012, 4) çocuklar için hazırlanan hiçbir metin, sadece ve sadece çocuklara hitap etmez; aynı zamanda onların yetişmesinden sorumlu olanlara açık ya da örtülü mesajlar gönderir. Çünkü modernitenin çocukluk algısı, yalnızca çocuğa ilişkin bir belirlenim değil aynı zamanda yetişkinliğe dair bir konumlandırma/sınıflandırma ve anlamlandırma yöntemidir. Başka deyişle modern çocukluk paradigması, bir yönden de modern yetişkinliğin sınırlarını çizen bir tahayyül biçimidir. Dolayısıyla bu çalışma sonucunda elde edilen veriler, Cumhuriyet'in kurucu seçkinlerinin ve resmî ideolojinin çocuğa ilişkin şimdiki zaman ve gelecek tahayyülünü, küçük yurttaş olarak çocuğu kavramsallaştırma biçimlerini anlama ve açıklama imkânı sunmanın yanı sıra yetişkin yurttaşlara ilişkin konumlandırma ve beklentilerini ortaya koyma ve anlama açısından da önem taşımaktadır.

Tarihsel betimleyici analiz yöntemi ile hazırlanan çalışmada tek parti döneminde yayımlanan popüler çocuk dergilerinden *Yavrutürk* (1936-1942) ve *Cumhuriyet Çocuğu* (1938-1939) dergileri, çalışmanın örneklem çerçevesini oluşturmaktadır.

Yavrutürk ve *Cumhuriyet Çocuğu* dergileri, Türkiye'de çocuk dergiciliğinin ilk ve en önemli temsilcilerinden biri olan Tahsin Demiray⁴ sahipliğinde Türkiye Basımevi tarafından yayımlanan haftalık çocuk dergileridir. Bu iki dergi birbirinin devamı ve tamamlayıcısı olarak tasarlanmış; *Yavrutürk* ilkökul 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerine, *Cumhuriyet Çocuğu* ise ilkökul 4. ve 5. sınıf öğrencilerine yönelik yayımlanmıştır.⁵ *Yavrutürk* dergisi 1936-1942 yılları arasında 330 sayı; *Cumhuriyet Çocuğu* dergisi 1938-1939 yılları arasında 52 sayı çıkmıştır. Dergilerin bütün sayılarına Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Yapılan ön inceleme sonrasında verilerin nicelik açısından çok fazla olması ve bu makale çalışmasının sınırlarını aşması nedeniyle *Yavrutürk* dergisinin bütün sayılarını incelemek mümkün olmamış; 12 cilt yayımlanan derginin her bir cildinden 5 sayı, kademeli rastlantısal örnekleme tekniğiyle seçilerek incelenmiştir.⁶ *Cumhuriyet Çocuğu'nun* ise bütün sayıları incelenmiştir.

2. *Yavrutürk* Dergisi

2.1. Künyesi ve Biçimsel Özellikleri

2 Mayıs 1936 tarihinde yayımlanmaya başlayan *Yavrutürk*, 19 Aralık 1942'ye kadar yayın hayatına devam etmiştir. Başlangıçta sahibi ve yazı işleri müdürü Tahsin Demiray görünürken, 59. sayıdan itibaren sahibi ve genel yayın yönetmeni Tahsin Demiray, yazı ve teknik işler sekreteri Rakım Çalapala'dır. Basıldığı yer Türkiye Basımevi, adresi ise Ankara Caddesi No:115 İstanbul'dur.

Bazı sayıları 16 sayfa olmakla birlikte normalde 12 sayfa çıkarılan derginin sadece ön ve arka kapakları renkli, iç sayfaları siyah beyazdır. Derginin ön kapağı, oldukça renkli ve dikkat çekici bir tasarıma sahip olup, 'Ercüment' (Ercüment Kalmuk) imzasını taşımaktadır. Ön kapakta *Yavrutürk* logosunun hemen altında "*Çocuk Gazetesi Cumartesi Günleri Çıkarılır*" ifadesi yer almaktadır. Logonun üstüne ise sayı, cilt ve tarih bilgileri yazılmıştır. *Yavrutürk*, kendisini 'çocuk gazetesi' olarak nitelendirse de biçim ve içerik açısından dergi niteliği taşımaktadır.

Resim 1: *Yavrutürk*'ün 2 Mayıs 1936 tarihli 1. sayısının kapak sayfası (solda)

Resim 2: *Yavrutürk*'ün 11 Ocak 1941 tarihli 246. sayısının kapak sayfası (sağda)

Yavrutürk dergisi, her biri 26 sayıdan meydana gelen ciltler halinde toplam 330 sayı ve 12 cilt yayımlanmıştır. İlk 11 cilt boyunca derginin sayıları sıralı olarak devam etmiş; 286. sayıdan sonra yani 12. ciltte sayı numarası yeniden 1'den başlamış ve 44 sayı yayımlanmıştır. Özel günler ve temalar çerçevesinde özel sayılar da çıkarılmıştır. Derginin tek sayı fiyatı başlangıçta 100 paradır. Abonelik fiyatı ise kâğıt kalitesine göre farklılık göstermektedir. Normal abone ücreti yıllık 130 kuruş, altı aylık 65 kuruştur. İyi kâğıtlı baskının abone ücreti 250 kuruş ve 125 kuruş, kuşe kâğıtlı baskının abone ücreti ise 5 liradır. 22 Mayıs 1937 tarihli 56. sayıda kâğıt kıtlığı ve pahalılığı gerekçe gösterilerek tek sayı fiyatı 3 kuruşa çıkarılmıştır. Ancak abonelik fiyatında değişiklik yapılmamıştır. Abonelik fiyatı ise 7 Mayıs 1938 tarihli 106. sayıda yıllık 150 kuruşa, 6 aylık 75 kuruşa çıkarılmıştır. Son fiyat artışı 1940 yılında 139. sayıda olmuş, tek sayı fiyatı 5 kuruş, yıllık abonelik fiyatı 260 kuruş, 6 aylık abonelik fiyatı ise 130 kuruş yapılmıştır.

2.2. Çıkış Amacı ve Yayın Politikası

Yavrutürk'ün ilk sayısında yayımlanan ve derginin sahibi Tahsin Demiray'ın imzasını taşıyan tanıtım yazısı derginin çıkış amacı ve yayın politikasının ipuçlarını vermektedir:

Türk çocukları, Türk çocukları!

Siz, bilir misiniz, neden böyle yüksek, neden böyle yukarı başlarınız ve bakışlarınız?

Çünkü siz, kiminiz Afyonkarahisar'da uyanan sabah vakti doğdunuz. Kiminiz Türk orduları, İzmir kıyılarına indiğinde ölmez şafakta ilk nefesinizi aldınız. Çoğunuz Cumhuriyet'in kurulduğu gün ve ondan sonraki güneşli günlerde şerefli Türk dünyasına gözlerinizi açtınız.

Siz, bu küçücük varlığınızda Cumhuriyet'in rengini, kokusunu, büyük devrimin sesini, düşüncesini; ulu ırkınızın kanını, duygusunu yaşatıyorsunuz. Siz en doğru deyişle (Cumhuriyet çocukları)sınız.

Ne mutlu size!

Size ne mutlu, ki siz yeryüzünün en büyük milletinin en büyük atası (Atatürk) devrinde doğdunuz...

Size ne mutlu, ki bütün dünyaya karşı koymuş yüce erlerin yürekleri titreterek:

"Türk çocuğu, biz senin için yaşıyoruz!" dediği yavru Türklersiniz.

Ve şimdi biz, bütün ömrümüzü verdiğimiz (Büyük yarın) ve yarının (Büyük Türkiye)si için umutlarımızı bağladığımız sizlere yeni bir hizmete başlıyoruz. Sizin rengineze, kokunuza, sesinize, düşüncelerinize, duygularınıza, aksoyunuza en sıcak, en uygun gelecek yazı ve resim yayımına başlıyoruz. En kısa deyişle size ilk olarak (Yavrutürk) ü sunuyoruz. Sizin için faydalı olacağız sevincile diyoruz:

Ne mutlu bize!

Artık ne gök siyah, ne yer korkunç bir kuyu... Ne alınlarımızda namus lekesi...

Atatürk devrinde, gençtürkler, Yavrutürkler için çalışarak, Büyük yarına doğru...

Ne mutlu Türküm diyene! (Yavrutürk, 2 Mayıs 1936, 3).⁷

Yukarıdaki metinde sıklıkla 'Atatürk ve Cumhuriyet döneminde bir Türk çocuğu olarak doğmanın' gururu ve mutluluğu vurgulanmaktadır. "Siz, bu küçücük varlığınızda Cumhuriyet'in rengini, kokusunu, büyük devrimin sesini, düşüncesini; ulu ırkınızın kanını, duygusunu yaşatıyorsunuz. Siz en doğru deyişle (Cumhuriyet çocukları)sınız." ifadeleriyle 'Cumhuriyet çocuğu' olarak isimlendirilen Türk çocuklarına Cumhuriyet'i, büyük devrimi ve ulu Türk ırkını yaşatma misyonu yüklenmekte; "Sizin rengineze, kokunuza, sesinize, düşüncelerinize, duygularınıza, aksoyunuza en sıcak, en uygun gelecek yazı ve resim yayımına başlıyoruz. En kısa

deyişle size ilk olarak (Yavrutürk) ü sunuyoruz. Sizin için faydalı olacağız sevincile diyoruz: Ne mutlu bize!" sözleriyle de *Yavrutürk*'ün bu misyonu taşıyan Türk çocuklarına yönelik yayın yapacağı ve bundan da sevinç ve mutluluk duyduğu dile getirilmektedir. Bu açıdan *Yavrutürk*, Kemalizm'e ve Cumhuriyet değerlerine bağlı, Türk milliyetçisi bir yayın politikası izleyeceğinin işaretini vermektedir.

Yavrutürk'ün kardeş dergisi *Cumhuriyet Çocuğu*'nda yer alan bir ilanda da *Yavrutürk*'ün Türk çocuklarının ilk gazetesi olduğu, küçüklerin dil ve bilgi seviyesine uygun yazılarla her sayıda birkaç hikâye, güzel şiirler, karikatürler, çocuk romanları, 1, 2 ve 3. sınıf derslerine yardımcı her çeşit yazılar, resim ve yazı örnekleri, zengin hediyeli bilmeceler, renkli ekler ve daha birçok faydalı şeyler verdiği ifade edilmiştir. Aynı ilanda "*Yavrutürk okuyan çocuklar tam bir Türk seciyesi alır, kendisine güvenilecek bir şahsiyet kazanır*" sözleriyle de 'Türk seciyesi' yani Türk karakteri ve Türk'ün güvenilirliğine vurgu yapılarak *Yavrutürk* okuyan çocukların bu niteliklere ulaşacağı dile getirilmiştir. Yine aynı ilandan anlaşılacağı üzere derginin hedef kitlesi ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileridir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 2).

2.3. İçeriği ve Yazar Kadrosu

Yavrutürk dergisi ilkokul 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerine yönelik yayımlandığı ve hedef kitlesinin yaş aralığı küçük olduğu için kolay anlaşılır, eğlenceli ve kurmaca içeriklere ağırlık verilmiştir. Gerçek üstü hikâyeler, komik karakterler ve eğlenceli çizgi romanlar dergide sıklıkla yer bulmuştur. Ayrıca çocuklara yönelik özgün ve çeviri hikâyeler, tefrika romanlar, şiirler, soru-cevap köşeleri, eğitici ve bilgilendirici makaleler, ülke ve dünya haberleri, özel gün ve haftalarla ilgili yazılar, ilginç ve faydalı bilgiler, çizgi romanlar, karikatürler, bilmeceler, bulmacalar ve oyunlar yayımlanmıştır. Bu içerikler fotoğraf ve çizimlerle desteklenmiştir. Bunların yanı sıra okuyuculara yönelik ödüllü küçük yarışmalar da düzenlenmiştir.

Dergide 'Çetin Kaptan', 'Tektel Amca' ve 'Kara Kedi' karakterleri önemli bir yer tutmaktadır. Derginin yayın hayatı boyunca bu karakterlerin maceralarını içeren farklı çizgi roman serileri yayımlanmıştır. Ayrıca "Cüceler, Devler, Tılsımlar Ülkesi", "Ayhanla Yıldız", "Haminnemin Başından Geçenler", "Yavuz Bulutlar Ülkesinde" gibi uzun süreli çizgi romanlar; "Şirley İstanbul'da", "İki Ayaklılar", "Kapı Komşuları", "10 Yaşında Mehmetçik", "Karakaçanın Başından Geçenler" gibi yazı dizileri ve tefrika romanlar da okuyucuya sunulmuştur.

Yavrutürk'ün yazar kadrosunda başta Tahsin Demiray ve Rakım Çalapala olmak üzere, Nimet Çalapala, Mualla Olgaçay, Mecdi Enön, Kemalettin Tuğcu, Mahmut Abaç, Bülend Koçu, Şükrü Mete gibi isimler yer almaktadır. Bunların yanı sıra Ağabeyiniz, Kitapçı Baba, Fatoş gibi müstear isimlerle yayınlanan içerikler de mevcuttur. Çizer kadrosunda ise Ercüment Kalmuk ve Orhan Tolon yer almaktadır.

3. Cumhuriyet Çocuğu Dergisi

3.1. Künyesi ve Biçimsel Özellikleri

İlk sayısı 29 Ekim 1938 tarihinde yayımlanan *Cumhuriyet Çocuğu*, 26 Ekim 1939 tarihine kadar 52 sayı çıkarılmıştır. İlk sayıda sahibi Zahide Tan, Yazı İşleri Müdürü S. C. Antel (Sadrettin Celal Antel) görünmektedir. Basım yeri Burhaneddin Matbaası, adresi Ankara Caddesi No: 121 İstanbul'dur. 4 Ocak 1939 tarihli 10. sayıda ise sahibi İstanbul Öğretmen Yardım Cemiyeti adına Zahide Tan, Umumi Neşriyatı İdare

Eden (Genel Yayın Yönetmeni) Tahsin Demiray görünmektedir. Basım yeri Türkiye Basımevi, adresi Ankara Caddesi No: 36 İstanbul'dur.

47. sayıya kadar 20 sayfa çıkan dergi, 46. sayıda yayımladığı bir duyuruda savaş nedeniyle ülkede kâğıt kıtlığı yaşandığını, bu durumu önceden hesapladıkları için ellerinde kâğıt stoku bulunduğunu; fakat mevcut kâğıdı idareli kullanmak adına bir sonraki sayıdan itibaren aynı içerikle 16 sayfa çıkmaya başlayacağını duyurmuş ve 47. sayıdan itibaren 16 sayfa çıkmaya başlamıştır.

Derginin sadece ön ve arka kapakları renkli, iç sayfaları siyah beyazdır. Ön kapak Hayri Tülin imzasını taşımaktadır. Kapağın üst orta kısmında kırmızı zemin üzerine siyah-beyaz yazılmış "Cumhuriyet Çocuğu" logosu, sağ alt köşesinde de fiyat bilgisi yer almaktadır. Yayın hayatı boyunca fiyatı değişmeyen derginin tek sayı satış fiyatı 5 kuruştur. 6 aylık abonelik bedeli 120 kuruş, yıllık abonelik bedeli ise 240 kuruş olarak belirlenmiştir.

Resim 3: Cumhuriyet Çocuğu'nun 29 Ekim 1938 tarihli 1. sayısının kapak sayfası (solda)

Resim 4: Cumhuriyet Çocuğu'nun 18 Mayıs 1939 tarihli 29. sayısının kapak sayfası (sağda)

3.2. Çıkış Amacı ve Yayın Politikası

29 Ekim 1938'de yani Cumhuriyet'in ilanının 15. yıldönümünde yayımlanmaya başlayan ilk sayıdaki sunuş yazısında okurlarına şöyle seslenmiştir:

Sevgili çocuklar;

Cumhuriyetimizin on beşinci yılını kutladığımız şu mutlu günde CUMHURİYET ÇOCUĞU doğuyor. CUMHURİYET ÇOCUĞU: hikâyeleri, romanları, şiirleri, resimleri, karikatürleri ile size boş zamanlarınızı hoş ve eğlenceli geçirtmekle kalmıyacak; tabiata, tarihe, coğrafyaya ait yazıları ile derslerinize de yardım edecektir; her Türk cumhuriyeti çocuğu için bilinmesi lazım olan bilgileri kazandırmaya çalışacaktır (Cumhuriyet Çocuğu, 29 Ekim 1938, 2).

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere yayına başlama tarihi özellikle Cumhuriyet'in yıldönümüne denk getirilmiş ve bununla Cumhuriyet Çocuğu olarak adlandırılmıştır. Ayrıca her fırsatta okurlarına 'Cumhuriyet çocuğu' diye hitap eden dergi hem kendisini hem de okuyucularını 'Cumhuriyet çocuğu' olarak nitelemektedir.

Henüz ilk sayıda derginin Kemalist ve Cumhuriyet değerlerine bağlı, milliyetçi bir yayın politikası izleyeceği ortaya konmuştur. Yukarıda bahsi geçen sunuş yazının büyük bir kısmında Kurtuluş Savaşı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve inkılaplar anlatılarak, geçen 15 yıl içerisinde Türkiye'nin gösterdiği gelişim hakkında bilgi verilmiş; Atatürk'e ve genç Cumhuriyet'e övgüler dizilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 29 Ekim 1938, 2-5).

Dergi, farklı sayılarında yayımladığı kendi ilanlarında hedef kitesini ilkökul 4. ve 5. sınıf öğrencileri olarak duyurmuş, öğrencilere derslerinde yardımcı olacak bilgiler kazandırma vaadinde bulunmuştur. 1939 yılı 23 Nisan Özel Sayısı'nda yer alan bir ilanda "Ayrıca bütün eğlenceli yazılar, roman, hikâye ve masallarımız tamamen yerli olduğu gibi baştan başa millî ve ahlaki gayeyi içinde toplar." denilerek dergideki içeriklerin sadece eğlence amacı taşımadığı; aynı zamanda yerli, millî ve ahlakî değerleri yansıttığı; bu amaçlarla yayımlandığı ifade edilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 2).

3.3. İçeriği ve Yazar Kadrosu

Dergide çocuklara yönelik özgün ve çeviri hikâyeler, masallar, tefrika romanlar, şiirler, soru-cevap köşeleri, eğitici ve bilgilendirici makaleler, ülke ve dünya haberleri, özel gün ve haftalarla ilgili yazılar, tarih yazıları, çizgi romanlar, karikatürler, bilmece ve bulmacalar, ödüllü yarışmalar yayımlanmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu*, 4. ve 5. sınıf çocuklarına yönelik yayımlandığı için *Yavrutürk* ile kıyaslandığında gerçek hayattan karakterlerin olduğu, mesaj kaygısı taşıyan hikâye, roman ve çizgi romanlar yer almakta, makale, haber gibi ciddi içeriklere daha fazla yer verilmektedir.

Özellikle Orta Asya Türk tarihi ve Kurtuluş Savaşı kahramanlıklarını anlatan hikâye ve tefrika romanlar dergide geniş yer tutmaktadır. Küçük Korsan, Buzlar Altı Ülkesi, Göçmen Oğlu, Keloğlan, Yayla Gülü gibi uzun süreli tefrika romanların yanı sıra Denizler Hâkimi, İki İzci Timin Kara Kaplanı gibi uzun süreli çizgi romanlar yayımlanmıştır. Ayrıca 'Şeytan Çekici', 'Yılmaz', 'Tuna ile Suna kardeşler' gibi karakterlerin maceralarını içeren farklı çizgi roman serileri yayımlanmıştır.

Cumhuriyet Çocuğu'nun yazar kadrosunda Rakım Çalapala, Burhan Bilbaşar, Nimet Çalapala, Kemalettin Tuğcu, Enver Benhan Şapolyo, Belkıs Bilbaşar gibi isimler yer almaktadır. Bu isimlerin yanı sıra A. Öykümen, C. C. Öğretmeni (*Cumhuriyet Çocuğu Öğretmeni*), Avcı, Deşen gibi müstear isimlerle de hikâye ve makaleler yayımlanmıştır. Derginin resim, karikatür ve çizgi romanları ise Hayri Tülin, Orhan Tolon ve Ercüment Kalmık imzasını taşımaktadır.

4. Bulgular ve Analiz

4.1. 'İdeal Türk Çocuğu'nun Kişilik Özellikleri

Çalışkanlık, 'ideal Türk çocuğu'nun en önemli özelliklerinden biridir. Hatta çoğu zaman çalışkanlık olumlu bir özellik olmanın ötesinde Türk soyundan gelmenin ve iyi bir yurttaş olmanın getirdiği bir zorunluluk olarak görülmüştür. İncelenen dergilerde çalışmanın bireysel gelişim ve millî kalkınmadaki önemini anlatan içeriklere yer verilmiş, çalışkanlık ahlaki bir değer ve erdem olarak sunulmuştur.

Aralık 1938'de Hasan Ali Yücel'in Maarif Vekili olması üzerine *Cumhuriyet Çocuğu*, Hasan Ali Yücel hakkında bir yazı yayımlamıştır. Hasan Ali Yücel'in siyasi ve akademik başarılarının anlatıldığı yazıda çalışkan ve dürüst her Türk çocuğunun onun gibi başarılı olabileceği şu sözlerle ifade edilmiştir:

Bütün bunları Cumhuriyet çocuklarına niçin sayıp döküyoruz. Biz bunu Hasan Ali Yücele olan sevgimizi göstermek için yapmıyoruz. Yeni bir Bakanı, okullara, öğretmenlere, öğrencilere baş olan bir zatı onlara tanıtmak bir vazifedir. Fakat biz asıl bir noktaya işaret etmek istiyoruz. Temiz bir Türk çocuğunun iyi bir çalışma ile, temiz ve lekesiz bir iş, bir meslek hayatı yaşayarak nasıl yükseleceğini ve bir gün çok genç sayılabilecek bir yaşta mesleğinin en büyük katına nasıl çıkacağını bu fırsatla belirtmek istiyoruz (Cumhuriyet Çocuğu, 4 Ocak 1939, 153).

“İşleyen demir ışıldar, işleyen vücut çok yaşar” (Yavrutürk, 15 Mayıs 1937, 32), “Emek olmadan yemek olmaz” (Yavrutürk, 20 Ağustos 1938, 254) gibi çalışmanın önemi üzerine atasözü ve deyimlere sıkça yer veren Yavrutürk'te de defnecilikle ilgili bir yazıda “Böyle tesadüfe bağlı işler peşinde koşmak bu asrın gençlerine yakışmayacak iştir. Çalışmak ve çalışarak para kazanmak en iyi defnedir” ifadeleriyle çalışarak kazanmanın önemine değinilmiştir (Yavrutürk, 18 Temmuz 1942, 8).

‘İdeal Türk çocuğu’ndan beklenen davranış biçimlerinden biri de tutumlu olmaktır. Yavrutürk dergisi “Tutumlu olunuz. Eşyanızı, evinizi, üzerinizdeki elbiseyi, mektep çantanızın içindeki eşyadan bahçenizdeki bir kırık saksıya kadar hepsini seviniz ve onları kırılmaktan, bozulmaktan, kaybolmaktan koruyunuz” sözleriyle çocukları tutumlu olmaya davet etmiştir (Yavrutürk, 27 Ağustos 1938, 262). Bir başka yazıda ise “Türk malının ve Türk işinin değerini biliniz. Elinize geçen paraları yerinde ve zamanında harcadınız ve mutlaka para biriktiriniz. Ak akçe kara gün içindir” ifadelerine yer verilerek okuyuculara hem Türk malı kullanmaları hem de tutumlu olmaları yönünde nasihat verilmiştir (Yavrutürk, 24 Aralık 1938, 107).

Cumhuriyet Çocuğu’nda yayımlanan “Talih Oyunu” başlıklı hikâyede de kumar oynamanın kötü bir şey olduğu anlatılırken, aynı zamanda tasarrufun ve para biriktirmenin önemi vurgulanmaktadır. Hikâyede, Yavuz isimli çocuk, kardeşi Leyla ile okula giderken yolda para karşılığı çarkifelek benzeri talih oyunu oynatan bir satıcı görür. Başlangıçta merakını gidermek için dener, ama zamanla bağımlı olup her gün oynamaya ve para kaybetmeye başlar. Kardeşi Leyla ise her gün harçlığının üç kuruşunu artırarak 10 lira biriktirir ve bu parayla kendisine güzel bir kitaplık yaptırır. Babası da ona 10 tane hikâye kitabı alır. Bu durumu kıskanan Yavuz “Benim talihim yok Babam beni sevmiyor” diye hayıflanırken Leyla ise ona “Kardeşim! Talih dediğin insanın elinde ve kafasındadır. Sen talih oyunu diye kumara dadandın. Ben akıllılık ettim. Paramı artırdım. Bunu sen de yapabilirsin.” der. Bu sözlerden ders alan Yavuz da harçlığının bir kısmını kumbarasında biriktirmeye başlar (Cumhuriyet Çocuğu, 5 Nisan 1939, 412).

‘İdeal Türk çocuğu’nun bir diğer özelliği yardımseverliktir. Hikâye ve masallarda sıkça işlenen yardımseverlik konusu, özellikle Türk’ün Türk’e yardım etmesi üzerine kurgulanmıştır. Cumhuriyet Çocuğu’nda pek çok olumlu özellik gibi yardımlaşmanın da Türklere özgü üstün özelliklerden biri olduğu şu sözlerle ifade edilmiştir: “En güzel karakterlerimizden biri de yurttaşlarımıza, hemşerilerimize yardımdır (...) Bu, bize has meziyetlerden, bize vergi kabiliyetlerden biri ve en önemlisi, en beğenilenidir.” (Cumhuriyet Çocuğu, 18 Ocak 1939, 186). Bütün Türk çocuklarını Kızılay’a üye olmaya, onun için çalışmaya davet eden dergi, “Kızılay için çalışmak yurt için çalışmaktır. Kızılay bayrağı yoksulların, yaralıların, felakete uğrayanların yarasını saran kutlu bir bağıdır. Onu elimizden bırakmamalıyız.” diyerek Kızılay’ın ve yardımseverliğin önemine dikkat çekmiştir (Cumhuriyet Çocuğu, 29 Haziran 1939, 170-171). Yavrutürk dergisi de 27 Aralık 1939 tarihinde Erzincan’da yaşanan

depremle ilgili haberde “*Karlar üzerinde titresen bu kardeşlerimize, analarımıza ve ağabeylerimize yardım için hemen seferber olmalıyız*” sözleriyle okuyucularını depremedelere yardım etmeye çağırıştır (Yavrutürk, 30 Aralık 1939, 111).

‘İdeal Türk çocuğu’, aynı zamanda ahlaklı, vicdanlı, dürüst, iyi kalpli, kibar, yaşadığı topluma ve diğer insanlara saygılı bir bireydir. Yavrutürk dergisinde “Ağabeyiniz” imzasıyla “Öğütler” başlıklı sütunda çocuklara ‘iyi bir birey’ olma yolunda öğütler verilmiştir. “Acı Söz” başlıklı yazıda insanlara karşı kötü ve kırıcı konuşmamak gerektiği ve tatlı dilli olmamanın faydaları anlatılmış; yazının sonunda okuyuculara şu sözlerle nasihatte bulunulmuştur: “*Konuşmanın kavga değil, bir silah değil, bir vasıta olduğunu hiç unutmayınız. Tatlı dilli, güler yüzlü insanların karşısındakiler de bütün fena huylarından utanır, onun gibi olmağa çalışırlar.*” (Yavrutürk, 30 Temmuz 1938, 198). Yine “Ağabeyiniz” imzasıyla yalan söylemenin kötü bir şey olduğu anlatılarak çocuklara her ne olursa olsun dürüst olmaları öğütlenmiştir (Yavrutürk, 6 Ağustos 1938, 214). Aynı köşede yaşlı insanlara iyi davranmak gerektiği de şu sözlerle dile getirilmiştir: “*Onların sevgisine güvenerek onların kalplerini kırmayınız. Onların sözünü dinleyiniz. Bir torunun büyükanne veya babanın boynuna sarılması, onu yeryüzünün en sevinçli ve gönlü ferah insanı yapar. Büyüklerinizi çok çok seviniz.*” (Yavrutürk, 20 Ağustos 1938, 247). “Herkesin Evi” başlıklı hikâyede ise yalan söyleyen ve hırsızlık yapan Aliş isimli çocuğun başına gelen kötü olaylar anlatılmış, dürüstlüğün önemi vurgulanmıştır (Yavrutürk, 20 Ocak 1940, 148-149).

Bu olumlu özellikler hikâyeye ve masallarda da işlenmiş; ahlaklı, iyi kalpli, kibar ve saygılı kahramanlar her zaman kazanmıştır. Cumhuriyet Çocuğu’nda yayımlanan “Kaldırım Mühendisi” isimli hikâyede, 10-12 yaşlarında, kıyafetleri yırtık ve pis olan üç sokak çocuğu ile temiz ve iyi giyimli, akli başında, terbiyeli, iyi aile çocuğu Altan’ın yolda karşılaşmaları ve sonrasında yaşananlar anlatılmaktadır. ‘İyi çocuk’- ‘kötü çocuk’ karşıtlığı üstüne kurgulanan hikâyede bu üç sokak çocuğu, sabah okula gitmekte olan Altan’ın yolunu keserek ona sataşır. Altan onlara “*Kendi halinde işine giden bir çocuğa, gene kendi soyundan küçük arkadaşlar böyle çirkin sözler söylerse*” şeklinde karşılık vererek soy kardeşliğine vurgu yapar ve bu davranışı bir Türk çocuğuna yakıştıramaz. Sokak çocuklarından biri, yerden aldığı portakal kabuğunu Altan’ın yüzüne atar. Yüzü acıyan Altan “*Eğer sen de bir Türk yavrusu olmasaydın, muhakkak ki senin cezanı verirdim. Fakat bir Türk çocuğu diğer bir Türk çocuğunu döverse bu çok acı olur.*” diyerek Türk’ün Türk’e zarar vermeyeceğini ifade eder. Sokak çocuklarından lakabı ‘Kaldırım Mühendisi’ olan ve grubun liderliğini yapan Ali, Altan’ın bu sözlerinden çok etkilenir ve Altan’ın canını acıtan arkadaşına kızarak “*Biz sokak çocuklarıyız ama Türküz be... alay ederiz, afi keseriz ama can yakmayız.*” der. Yani bir Türk çocuğu ne kadar kötü işler yaparsa yapsın bir başkasına asla zarar vermez. Altan’ın, Kaldırım Mühendisi lakaplı Ali’ye söylediği “*Biz Türküz. Senin adın kaldırım mühendisi olamaz.*” sözleriyle Türk’ün tembel, boş gezen, kötü biri olamayacağı, dolayısıyla kaldırım mühendisi adını da taşıyamayacağı vurgulanmıştır (Cumhuriyet Çocuğu, 15 Şubat 1939, 276-277). “Tekinsiz Ev” başlıklı hikâyede bu kez Yavuz isimli çocuk ‘iyi aile çocuğu’nu temsil etmektedir. Yavuz, ertesi gün okula gelemeyeceği için öğretmeninden izin ister. Hikâyede bu durumla ilgili “*Öğretmen, Yavuzu iyi, çalışkan bir çocuk olarak tanırdı. Yavuz, her Türk çocuğu gibi çok doğru, yalan nedir bilmez bir çocuktur. Lüzumsuz yere okula gelmemelik etmezdi.*” denilerek Yavuz özelinde her Türk çocuğunun dürüst olduğu ifade edilmiştir (Cumhuriyet Çocuğu, 8 Haziran 1939, 112).

Hikâye ve masal kahramanı çocuklar genellikle söz konusu olumlu özellikleri taşımakla birlikte, bazen olumsuz birtakım nitelikleri olan ancak hikâyenin sonunda bu erdemlere ulaşan kahramanlara da rastlanmaktadır. Çünkü Türk çocuğu suçlu da olsa eninde sonunda doğru yolu bulacak ve 'ideal çocuğun' çalışkanlık, dürüstlük, başarı gibi niteliklerine erişecektir. Yukarıda bahsi geçen "Kaldırım Mühendisi" isimli hikâyede sokak çocuğu Ali'nin, terbiyeli ve iyi kalpli Altan ve ailesinin desteğiyle sokakları bırakıp eğitimine devam etmesi ve büyünce doktor olması bu değişime iyi bir örnektir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 15 Şubat 1939, 276-277). "Küfeci Çocuk" başlıklı hikâyede de benzer bir değişim söz konusudur. Küfecilik (hamallık) yaparak geçinmeye çalışan kimsesiz sokak çocuğu Turgut'un hayatı, soğuk bir kış günü kendisine müşteri olarak yük taşıttıran Ersoy Bey'le tanışmasıyla değişir. Turgut'un haline çok üzülen Ersoy, onu sıcak ve temiz evinde misafir eder, temizler, giydirir, yedirir. Ona, sermaye yapması için bir miktar para verir. Bu parayla aldığı malları işportada satan çalışkan Turgut, zekasını da kullanarak kazandığı paraları İş Bankası'nda biriktirmeye başlar ve oldukça büyük bir birikim yapar. Sonrasında okula kaydolar, yarım gün okula gider yarım gün de çalışmaya devam eder. Bu arada Ersoy Bey'in yanında yaşamaya başlar ve büyüyünce yüksek ticaret okulunu bitirip büyük bir tüccar olmanın hayallerini kurar. Hikâyenin sonunda Turgut ve onun gibi çalışkan Türk çocukları için şöyle denilmektedir: "*Görüyor musun şu Türk yavrularını, sokaklara bile düşseler fırsat bulur bulmaz nasıl çalışıyor ve kendilerini kurtarıyorlar.*" (*Cumhuriyet Çocuğu*, 13 Temmuz 1939, 208-209). Bir şekilde suça karışan ya da sokak çocuğu olan bu çocuk kahramanların bir diğer ortak yönü de mutlaka ebeveynleri öldüğü ya da aileleri tarafından terkedildikleri için bu yolu tercih etmiş olmalarıdır. Yani kötü, tembel ya da suçlu olmak onlar için gönüllü bir tercih değil bir zorunluluktur. Bir anlamda 'kaderin oyunu'dur.

Cumhuriyet Çocuğu, 17. sayıdan itibaren "Sosyal Hayat Bilgileri" başlıklı köşede yazı dizisi şeklinde çocukların sosyal hayatta, okulda ve aile içinde uymaları gereken doğru davranış biçimlerini maddeler halinde yayımlamaya başlamıştır. 29. sayıya kadar süren yazı dizisinde yer alan kurallar aslında 'ideal Türk çocuğu'nun sahip olması gereken özelliklerin neredeyse tamamını özetler niteliktedir. Bu kurallardan bazıları şöyledir:

1- Her sabah yataktan kalkınca her şeyden önce musluk başına koşarak temizce yıkanınız. Sonra gidip giyiniz. Ailenizin sabah toplandığı odaya temizlendikten ve giyindikten sonra gidiniz. İçeri girerken (Günaydın anneciğim, günaydın babacığim, günaydın kardeşim) diye selam veriniz (...)

8- Gerek kahvaltıda gerek başka yemek zamanlarında yemek masasına her zaman büyüklerinizden sonra ve size gösterilen yere oturunuz (*Cumhuriyet Çocuğu*, 22 Şubat 1939, 293).

15- Aileniz içinde kimseye öfke ile karşılık vermeyiniz. Hatta haklı bile olsanız bundan kaçınınız (*Cumhuriyet Çocuğu*, 8 Mart 1939, 333).

18- Evinize misafir geldiği zaman yanlış bir hareket yapmaktan, lüzumsuz konuşmalardan sakınınız. Hatta size bir şey sorulmazsa kendi köşenizde sessiz dinleyiniz (*Cumhuriyet Çocuğu*, 15 Mart 1939, 353).

25- Sokakta tanıdığımız büyüklerinizi, arkadaşlarınızı gördükçe saygı ve sevgi gösteren tatlı bir bakışla mutlaka selamlayınız (...)

27- Dükkan, mağaza, sinema vitrinleri önünde uzun zaman durmayınız. Hele yiyecek satan yerlerin vitrinleri önünde hiçbir zaman durmayınız. Sonra size arsız derler (...)

30- Sokaklarda, mahallelerde rastladığımız bazı zavallı akıl hastası insanlarla hiçbir zaman eğlenmeyiniz; onları kızdırmayınız. Böyle zavallı kimselere elden geldiği kadar yardım etmelisiniz (*Cumhuriyet Çocuğu*, 22 Mart 1939, 373).

40- Ders zamanlarında dersi çok dikkatli dinleyiniz. Başka bir işle uğraşmayınız. Önünüzde o dersin eşyasından başka bir şey bulundurmuyunuz (...)

44- Sıralarınızı veya masalarınızı kalemle veya herhangi bir şeyle dalgınlıkla kirletmeyiniz. Okul eşyası millet malıdır. Millet malına zarar vermek Türk yavrularına hiçbir zaman yakışmaz (Cumhuriyet Çocuğu, 5 Nisan 1939, 418).

55- Her zaman için okulunuzdaki küçük kardeşlerinize sevgi göstererek yardım ediniz (...)

57- Her ne olursa olsun kimseye kötü söz söylemeyiniz. Hiçbir arkadaşınıza dargınlık göstermeyiniz. Size fenalık bile yapsalar onlara sevgi ve nezaketle karşılık veriniz. Türk kardeşler birbirlerine hiçbir zaman darılmazlar (Cumhuriyet Çocuğu, 20 Nisan 1939, 451).

80- Tramvayda, vapurda, trende yüksek konuşmayınız. Kimseyi rahatsız etmeyiniz. Kalabalık olduğu ve oturulacak yer bulunmadığı zamanlarda ihtiyar, hasta kimselere hemen yerinizi vererek saygı gösteriniz (...)

85- Küçük yaşınızdan itibaren sizin için yapılması ayıp ve kötü sayılan şeyleri yapmaktan sakınınız. Her işinizde ve her yerde terbiyeli ve kibar hareketlerinizle kendinize sevgi göstermelerine ve kıymet vermelerine çalışınız (Cumhuriyet Çocuğu, 18 Mayıs 1939, 55).

4.2. Vatansever ve Milliyetçi Türk Çocuğu

Cumhuriyetin ilk yıllarında inşa edilmeye çalışılan ulusal kolektif kimliğin en önemli bileşenlerinden biri Türk milliyetçiliğidir. Vatanını seven ve Türklüğüyle gurur duyan yurttaşlar, ulusal varlığın vazgeçilmez önkoşuludur. Bu dönemin kan ve soy birliğine dayanan Türk milliyetçiliği anlayışını, her iki derginin içeriklerinde de görmek mümkündür. Türklüğün kandan ve soydan geldiği, Türklerin üstün ve yüce bir millet olduğu sıklıkla tekrar edilmiş; okuyuculara 'Türk çocuğu' oldukları, 'kahraman bir milletten' geldikleri sürekli hatırlatılmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu*, 25. sayıda çocuklara şöyle seslenmiştir:

Yarının büyükleri;

Damarlarınızda dolaşan kanda Türkün andı var. Bu andı kalbinizde ebediyete kadar yaşatın. Büyük millet bugünü sana armağan etti. 23 Nisan haftası senin ve küçük kardeşlerinin de en büyük bayramı oldu...

Türk çocuğu,

Şimdi sıra senin. Atalarının kanlarıyla, emekleriyle yuğurulan yurdunun; küçük yaştan bekçiliğini, yaşamasını ve yükselmesini küçük omuzlarına kutsal bir yük olarak sen alacaksın.

Bu yurt ülkünün peşinde büyük soyunun adına layık bir evlat olarak yürüyeceksin (Cumhuriyet Çocuğu, 20 Nisan 1939, 447).

Türk olarak doğmak, Türk çocuğu için gurur ve sevinç kaynağıdır. "Atatürk Çocukları" isimli piyeste çocuk kahraman bu gurur ve sevinci şu cümlelerle dile getirmiştir: "*Ben Türküm, Türk doğdum, Türk öleceğim. Böyle ünlü büyük bir ulusun yavrusu olduğum için sevinçten içim tutuşuyor.*" (Cumhuriyet Çocuğu, 5 Nisan 1939, 411).

Dergilerin ön kapaklarında genellikle milliyetçiliği imleyen bayrak, asker, ay-yıldız gibi görseller kullanılırken hikâye, roman ve fotoromanlarda çocuk kahramanlar için Alkan, Altan, Aykut, Soykut, Alp, Oğuz, Ertürk, Erdoğan, Ersoy, Eryiğit, Ercan, Ertuğrul, Yavuz, Yiğit, Yurdakul, Turan, Ülkü gibi Orta Asya Türklüğünü, vatanseverliği, cesareti, gücü, erliği simgeleyen isimler tercih edilmiştir. Türkler yiğit, cesur, çalışkan, başarılı, özü temiz, esaret kabul etmeyen, güçlü ve kahraman bir millet olarak tasvir edilmiştir. Bu tür ifadelerden bazıları şöyledir:

En eski ve büyük medeniyetler, kuvvetli devletler kuran, dünyayı titretmiş olan Türk Milleti esir ve köle olamaz. Esaret ona yakışmaz (Cumhuriyet Çocuğu, 29 Ekim 1938, 2-5).

Bereketli, sevinçli Türk yurdunda yetişen tertemiz, öz Türk çocukları (Yavrutürk, 30 Ekim 1937, 2).

Çünkü Türktüler. Yeryüzünde esir yaşamamış, yaşayamaz tek milletin Türk olduğunu kim bilmez? (Yavrutürk, 9 Temmuz 1938, 160).

Türkün önünde diz çöker herkes (Yavrutürk, 21 Ekim 1939, 318).

Bir Türk için başarılmayacak iş yoktur (Cumhuriyet Çocuğu, 5 Nisan 1939, 410).

Bütün Türk öğretmenleri, bütün Türkler özü temiz insanlardır (Cumhuriyet Çocuğu, 5 Nisan 1939, 410).

Çünkü biz adı büyük ulusun her istediğini başaran çocuklarıyız (Cumhuriyet Çocuğu, 5 Nisan 1939, 411).

Türkler yiğit oldukları kadar da doğrudurlar (Cumhuriyet Çocuğu, 17 Ağustos 1939, 312).

Yaşasın kanunsuzluğun düşmanı, insanlığın koruyucusu kahraman Türk milleti!" (Cumhuriyet Çocuğu, 14 Eylül 1939, 396).

Cumhuriyet Çocuğu'nun 10. sayısında yayımlanmaya başlayan ve Enver Benhan Şapolyo imzasını taşıyan "Yayla Gülü" isimli tefrika romanda Oğuz isimli Türk gencinin maceraları üzerinden Orta Asya Türk efsaneleri anlatılmaktadır. Romanın yedinci bölümünde Türklerden şöyle bahsedilmektedir: "Türk, esir edilemez. Türk zincirlerle bağlanamaz. O bütün insanlığın ilk atasıdır. İnsanlar, insanlığı Türklerden tanımıştır. Türk demek yaratıcı kuvvetli insan demektir. İlk insanlar yarı maymun şeklinde mağaralarda taş devrini yaşarken, ilk medeniyeti Orta Asya'da Türkler kurdu. Bütün cihana medeniyet ışıklarını onlar saçtı" (Cumhuriyet Çocuğu, 8 Mart 1939, 336).

Yine aynı bölümde roman kahramanı Oğuz'u esir alan ve işkence eden Poeşilere hitaben "Belki Oğuz zincirler altında, soğuk mermerler üzerinde kahramanca ölecek. Fakat Türk milleti ölemez, onun masum kanını akıtanlara karşı Türk erleri, Orta Asyayı kana boyayacak... Kesik başlar yerde sürünecek... Türk bayrağı göklerde gene ve şanlı dalgalanacak... O günler yaklaşıyor ey Poeşiler..." sözleriyle Türklüğün bekası ve bağımsızlığı adına 'Orta Asya'yı kana boyamak' ve 'baş kesmek' meşru görülmüştür (Cumhuriyet Çocuğu, 8 Mart 1939, 336). Ayrıca hedef kitlesi çocuklar olan bir dergide "Orta Asyayı kana boyayacak... Kesik başlar yerde sürünecek" gibi şiddet ve vahşet içeren ifadelerin yer alması da dikkat çekicidir.

İncelenen dergilerde Türkler yiğit, cesur, güçlü ve kahraman bir millet olmanın yanı sıra medeniyetin de kurucusu ve taşıyıcısı olarak tasvir edilmiştir⁸. Cumhuriyet Çocuğu'nda 10. sayıdan itibaren "Türk Medeniyetleri" başlıklı bir sayfa yayımlanmaya başlamıştır. Sayfanın tanıtımında şöyle denilmektedir:

Dünya medeniyetinde en büyük medeni eserler yaratan en eski ve en medeni milletin -Cihan Türk tarih araştırmaları- büyük Türk milleti olduğu meydana çıkarılmıştır. Yazı, çiftçilik, mağdencilik, mimarlık, heykeltıraşlık, cam, barut, pusula ve daha saymakla bitmeyecek endüstri, tecim ve fenni keşifler, dünya medeniyetine, Türk milletinin büyük medeniyet armağanlarıdır. Her sayımızda büyük Türk medeniyeti eserlerinden birer tanesini bu sayfalarda büyük bir övünle okuyacaksınız (Cumhuriyet Çocuğu, 4 Ocak 1939, 161).

Bu sayfanın ilk konusu hekimlik mesleğidir. "Bugün yüzde seksen hastalıklarımızı iyileştiren hekimlik fenni bugünden 5000 yıl önce Orta Asyada yaşayan Atalarımız tarafından bulunmuştur" sözleriyle hekimlik mesleğinin temellerinin Orta Asya Türklerine dayandığı ifade edilmiştir (Cumhuriyet Çocuğu, 4 Ocak 1939, 161). 12. sayıda aynı sayfada topun (savaş topu) tarihi anlatılmış, Avrupalıların barutu Türklerden aldıkları gibi silah olarak topu da ilk kez Orta Asya'da Türklerin

kullandığı, topu fen dünyasına büyük Türk milletinin hediye ettiği iddia edilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 18 Ocak 1939, 190). 13. sayıda camın, 14. sayıda halıcılığın, 15. sayıda da yazının Orta Asya'da büyük bir medeniyet kuran Türk milletinin eseri olduğu, ilk defa Türkler tarafından bulunup kullanıldığı anlatılmıştır (*Cumhuriyet Çocuğu*, 25 Ocak 1939, 210; 1 Şubat 1939, 230; 8 Şubat 1939, 250). "Hayat ve Tabiat" köşesinde koyun hakkında yayımlanan bir makalede koyunun anavatanı olarak Orta Asya, Altay, Pamir ve Afganistan dağları gösterilmiş, "*Koyunu insanlığa kazandıran da biz Türkleriz*" denilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 4 Ocak 1939, 154). Hatta Amerika kıtasına giden ilk insan topluluğunun da yine Türkler olduğu iddia edilmiş; Orta Asya ve dünya üzerinde ilk medeniyeti kuran Türklerin çok eski çağlarda büyük göçler sırasında Asya ile Kuzey Amerika'yı birbirinden ayıran Behrenk Boğazı'ndan⁹ Amerika'ya geçtikleri anlatılmıştır (*Cumhuriyet Çocuğu*, 13 Temmuz 1939, 207).

Her iki dergide yayımlanan hikâye ve romanlarda vatan için canını vermeye hazır hatta vatan uğruna ölen, vatansever Türk çocuklarının kahramanlıkları sıklıkla işlenen temalardan biridir. *Yavrutürk* dergisinde yayımlanan "10 Yaşında Mehmetçik" başlıklı tefrika romanda Kurtuluş Savaşı'nda Kuvayı Milliye adına çalışan Mehmet isimli 10 yaşındaki çocuğun maceraları anlatılmaktadır. Bir Türk subayıyla arasında geçen diyalogda Türk subayının Mehmet'e düşmanın elinden nasıl kurtulduğunu sorması üzerine at üstünde kaçarak kurtulduğunu anlatan Mehmet, at binmeyi iyi biliyor olmasını "*Ben katıksız Türküm komutanım!*" sözleriyle açıklamıştır. Mehmet'in bu sözleri, hikâye anlatıcısı tarafından "*Bu söz her şey demektir... Bu sözü ancak Orta Asya'dan üstüne atladığı atıyla Orta Avrupalara kadar dayanan bir ulusun çocuğu söyleyebilirdi*" şeklinde yorumlanmıştır (*Yavrutürk*, 11 Haziran 1938, 101). Aynı romanın devamında Mehmet'in şu ifadeleriyle Türk kanı taşımanın ve Türk çocuğu olmanın ayrıcalığı vurgulanmıştır: "*Daha, temiz Türk kanı taşıyan bir Türkten vatan haini çıkmıyacağını bile bilmiyorlar. Kim bilir akıllarınca benim için 'çocuktur!' demişlerdir. Türk çocuğu yeryüzünde hangi çocuğa benzer ki?...*" (*Yavrutürk*, 6 Ağustos 1938, 220).

Cumhuriyet Çocuğu'nda yayımlanan "Büyük Millet Çocuğu" isimli hikâyede de benzer bir konu işlenmiştir. Yine Kurtuluş Savaşı'nda Türk askerine yardım eden bir çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. Bu kez kahramanın adı Mustafa'dır. Çobanlık yapan küçük Mustafa vatan uğruna canını feda eder. Hikâyede hiçbir Türk'ün vatani için ölmekten korkmayacağı, bu yolda ölmenin her Türk için büyük bir onur olduğu ifade edilirken Türk askeri için de "*Mayaları öz Türk kanından yuğurulmuş tunç yürekli Mehmetçikler*" betimlemesi yapılmıştır (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 13-15)

Vatansever Türk çocuğu olmanın bir başka göstergesi yurdunu iyi tanımaktır. *Yavrutürk*'te şehirlerin ve tarihi eserlerin tanıtımına yer verilerek çocuklarda yurt sevgisi ve bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır. 9. sayıda "Yurdumuzu Tanıyalım!" başlıklı yazıda yer alan "*Topraklarımızın, eserlerimizin ve tarihimizin yabancısı kalırsak yurdumuza da yabancıyız demektir. Vatan sevgisini duymak, Türk olduğunu anlamak için her Türk çocuğu bulunduğu yerin eski eserlerini, anıtlarını, müzelerini görmeli, bilmeli, kimlerden kaldığını öğrenmelidir... Haydi Yavrutürkler, sizi bu büyük işe çağırıyoruz: Yurdunuzu yakından tanıyınız.*" sözleriyle yurdunu tanımak, vatan sevgisinin ve Türklüğün ifadesi olarak kabul edilmiştir (*Yavrutürk*, 27 Haziran 1936, 103). "30 Ağustos Zafer Bayramı" başlıklı şiirde de çocuklara Ata'nın kurtardığı

vatanı tanımları, onu çok sevmeleri nasihatinde bulunulmuştur (*Yavrutürk*, 27 Ağustos 1938, 266):

*'Zafer' Türkün asıl adı!
Atan sana başışladı
Kurtardığı bu vatani
Onu çok sev, onu tanı!*

Tek parti dönemi yurttaşlık anlayışı, hak ve özgürlükler temelinde belirlenmiş bir yurttaşlık yerine, görev eksenli yurttaşlık anlayışına dayanmaktadır.¹⁰ Bu bağlamda vatanseverliğin koşullarından biri de temel yurttaşlık görevlerini yerine getirmektir. Seçimlerde oy kullanmak, askere gitmek, vergi vermek, çevre temizliğine duyarlı olmak bu görevlerden bazılarıdır. Dergilerde yer alan "Hayat Bilgisi", "Yurt Bilgisi", "Sosyal Hayat Bilgileri" gibi köşelerde bu konularda çocuklara temel yurttaşlık bilgileri kazandırılmaya çalışılmıştır. Örneğin *Cumhuriyet Çocuğu*'nda "Yurt Bilgisi" köşesinde 1939 yılının mart ayında yapılacak olan saylav (milletvekili) seçimleri öncesinde seçim sistemi, kimlerin milletvekili seçilebileceği, kimlerin bu seçimde oy verebileceği gibi konularda bilgiler verilmiş; her çocuğun bu tür yurttaşlık bilgilerini bilmesi gerektiği dile getirilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 15 Şubat 1939, 281). Yine aynı köşede vergi vermenin önemi üzerinde durulmuş, hükümetin verdiği hizmetlerin finanse edilebilmesi için vatandaşların vergi vermelerinin gerekliliği şu sözlerle anlatılmıştır: "*Bütün yurttaşlar bu vergileri seve seve verirler. Çünkü bilirler ki; bu vergiyi gününde ve düzgün vermekle hem hükümetin işini kolaylaştırmış olacaklar hem de büyük bir inan içinde rahat ve mesut bir hayat yaşayabileceklerdir.*" (*Cumhuriyet Çocuğu*, 15 Mart 1939, 350).

4.3. Asker ve Savaşçı Türk Çocuğu

Türkiye'de özellikle iki savaş arası dönemde politik ve düşünsel alana hâkim olan militarist atmosferi, çocuk dergilerinde de görmek mümkündür. İncelenen dergilerde militarist değerlere sık sık gönderme yapılmıştır. Türk ordusu ve Türk askeri kutsanmış, her Türk'ün birer asker olarak doğduğu ve her Türk çocuğunun büyüyünce mutlaka asker olacağı yinelenmiştir. Savaşçılık ve cesaret Türklüğe özgü birer nitelik olarak yüceltilmiştir. Her iki dergide de sıklıkla vurgulanan 'Her Türk asker doğar, asker olarak ölür' yaklaşımı Üstel'in de ifade ettiği üzere (2005, 182), bir yandan ordu-millet mitinin eğitim alanına nüfuzunu sağlarken diğer yandan da 'Türk askeri' tanımında erkekleri işaret ederek kadınları söz konusu yurttaşlık kurgusu içinde ikincilleştirmektedir.

Yavrutürk dergisinde yayımlanan "Şanlı Topçular" başlıklı şiirde Türk askerinden "*aslan adam*", "*kahraman er*" diye bahsedilmekte, "*Gökler gürülder senin sesinde, ateş ve ölüm var nefesinde...*" dizeleriyle Türk askerinin gücü ve cesareti dile getirilmektedir (*Yavrutürk*, 21 Ekim 1939, 318). Yine aynı dergide "*Siz her yıl büyüyecek ve kuvvetleneceksiniz. Bir gün gelecek hepiniz birer Mehmetçik olacaksınız.*" sözleriyle her Türk çocuğunun büyüyünce birer asker olup orduya katılacağı ifade edilmiştir (*Yavrutürk*, 3 Ocak 1942, 3). "10 Yaşında Mehmetçik" romanında da küçük Mehmet ile bir Yunan subayı arasında geçen diyalogda Yunan subayının "*Niçin asker olmuyorsun?*" sorusuna Mehmet "*Her Türk askerdir! Zamani gelince onu da yapacağım!..*" şeklinde cevap vermiştir (*Yavrutürk*, 9 Temmuz 1938, 158). İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaştığı günlerde Avrupa'da çıkabilecek olası bir savaşta Türkiye'ye yönelik bir hava saldırısı olursa nasıl korunmak gerektiği hakkında bilgiler veren ve pasif korunma yöntemlerini anlatan *Cumhuriyet Çocuğu*

okuyucularına şu cümlelerle seslenmiştir: “*Cumhuriyet Çocuğu! Sen bugün pasif korunma yollarını öğren, düşman uçaklarına göklerde silahınla karşı koymağı da yarın, yiğit bir Türk askeri olduğun zaman öğrenirsin!*” (Cumhuriyet Çocuğu, 4 Mayıs 1939, 9).

Kurtuluş Savaşı'nda Türk askerine yardımcı olmak için birer asker gibi mücadele eden çocuk kahramanların anlatıldığı hikâyelerde çocuklar, ancak yetişkin bir askerden beklenebilecek cesarete ve savaşıma becerine sahiptirler. Bomba patlatırlar, tüfek ve bıçak kullanmayı çok iyi bilirler. Gözlerini kırpmadan vatan için savaşı ve can verirler (Örneğin Cumhuriyet Çocuğu, “Adsız Kahraman”, 20 Nisan 1939; Cumhuriyet Çocuğu, “Büyük Millet Çocuğu”, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1; Yavrutürk, “10 Yaşında Mehmetçik”, 11 Haziran 1938).

4.4. Kemalist ve Cumhuriyetçi Türk Çocuğu

Dergilerde tasvir edilen çocukların kalbi, Atatürk sevgisiyle dolup taşmaktadır. Her fırsatta Mustafa Kemal Atatürk'e duyulan sevgi ve saygı ifade edilmektedir. Özellikle millî bayramlarda Atatürk'ten övgüyle bahsedilmiş; Atatürk, Türk milletinin doğal ve değişmez lideri, yaratıcısı olarak sunulmuştur. Cumhuriyet Çocuğu'nun 1939 yılı 23 Nisan sayısında Atatürk hakkında şu ifadeler yer verilmiştir: “*Atatürk güneşi en yüce ışıklarile bu büyük günde yurtta parladı. En büyük Türk o gün Türke ebedi başbuğ oldu. Türk milleti yüzyıllardır beklediği öz ve ebedi Atasına o gün kavuştu.*” (Cumhuriyet Çocuğu, 20 Nisan 1939, 447). Atatürk'e duyulan minnet duygusu “*Ve içimden minnetle andım. Türk soyuna bu mutlu günleri yaratan yüce Ata; sen ne büyük ne eşsiz bir varlıksın*” sözleriyle ifade edilmiş (Cumhuriyet Çocuğu, 29 Haziran 1939, 174-175); Atatürk'ün Türk ve dünya tarihi açısından önemi şu cümlelerle vurgulanmıştır: “*Türk milletinin, bütün dünyanın en büyük atası Kemal Atatürk 1881'de Selanik'te doğdu. Atatürk'ün doğuşu yalnız Türk tarihinin değil; dünya tarihinin de en büyük güneşi oldu.*” (Cumhuriyet Çocuğu, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 11).

Atatürk'ün vefatından sonra cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü hakkında da benzer içeriklere yer verilmiştir. Cumhuriyet Çocuğu'nda 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle yayımlanan yazıda Cumhuriyet'ten ve sağladığı kazanımlardan büyük bir coşku ve övgüyle bahsedilirken hem Atatürk'e hem de İnönü'ye teşekkür edilmiştir: “*Yüce atamızın adı ve hatırası Türk milleti yaşadıkça, cumhuriyetle beraber yaşayacaktır. Onun kahraman ve büyük arkadaşı İsmet İnönü başımızda sağ olsun!*” Aynı sayfada yer alan “Kutlu Ödev” isimli şiirde ise çocuklara Atatürk'ü sevmeleri ve unutmamaları, İnönü'yü ise örnek almaları telkin edilmiştir (Cumhuriyet Çocuğu, 26 Ekim 1939, 487):

*En büyük bir milletin
Çocuğusun, ne mutlu!
Yüce Cumhuriyetin,
Bayramın olsun kutlu!
Bütün varlığınla an,
Sev kahraman Atanı!
Çünkü odur kurtaran
Bu eşi yok vatani!
(...)
İnönü sana örnek!
Ona benze, ona uy!
Yurdunu yücelterek
En büyük sevinci duy!*

İsmet İnönü'den “*Türk milletinin bugün güvendiği en yüce baş. İnönülerinin, Sakaryanın, Dumlupınarın kahramanı... Mudanya ve Lozan zaferlerinin yaratıcısı... Cumhuriyet inkılaplarının büyük yapıcısı İnönü*” ifadeleriyle bahsedilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 21).

İncelenen dergilerde inkılaplara, Cumhuriyet döneminin siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmelerine geniş yer verilmiş; Türk milletine en uygun yönetim biçiminin Cumhuriyet olduğu ifade edilmiştir. Cumhuriyet'in 20. yıldönümü nedeniyle *Yavrutürk*'ün 24 Ekim 1942 tarihli 36. sayısında yayımlanan yazıda şu cümlelerle Cumhuriyet'in kazanımlarından duyulan sevinç dile getirilmiştir:

Cumhuriyet 20. yılına giriyor diye seviniyor, bayram yapıyoruz. Nasıl sevinmiyelim, nasıl bayram yapmayalım? Bize bu güzel yurdu bağışlayan bu güzel bayrağı şerefle dalgalandıran cumhuriyettir. Bize bu güzel okulları, güzel yüzlü öğretmenleri, bu güzel kitapları veren cumhuriyettir. Yurdumuzun dört bir yanını şenlendiren şoselere, demiryollarına kavuşturan cumhuriyettir.

Cumhuriyet dönemi, eski zamanlarla özellikle de Osmanlı dönemiyle kıyaslanarak Cumhuriyet'in değeri ve ülkeye kazandırdıkları vurgulanmıştır. Osmanlı ile kopuşa işaret eden bu kıyaslama eğitim, sağlık, ekonomi gibi konularda yapılmıştır. Örneğin *Cumhuriyet Çocuğu*'nda Osmanlı eğitim sistemi ile Cumhuriyet dönemi eğitim sistemi karşılaştırması yapılmıştır. Osmanlı eğitim sistemi hakkında daha doğrusu Osmanlı eğitim sisteminin 'geriliği' hakkında bilgi verilmiş; Osmanlı okulları için “*Bu okullarda ve medreselerde okutulan dersler hemen yalnızca din bilgisi idi. Zaten din ile dünya işlerinin birbirine karışık olduğu ve devlet idaresinin bile din adamlarının elinde bulunduğu o devirlerde başka türlü olamazdı.*” denilerek eğitimin niteliği eleştirilmiştir. Ayrıca Osmanlı dönemi sıbyan mektepleri ile Cumhuriyet dönemi ilkokulları kıyaslanmış; sıbyan mektepleri hakkında “*Çok defa mahallenin imamı bu öğretmenlik işini üstüne almış bulunurdu. Çocuklar yerde, evden getirdikleri minderler üstünde otururlardı. Dünya, kültür hayatında dev adımlar ile ilerlerken Türk çocukları bütün bilgisi, manasını anlamadan Kuran okumaktan ibaret olan hocaların elinde kaldı... Terbiye işlerinde (dayak) en kuvvetli vasıta olarak kullanılıyordu. Dersine çalışmayanlar, yaramazlık edenler (falaka) yerlerdi*” ifadelerine yer verilmiştir. Yine bu okullara ait fotoğraflar yayımlanarak olumsuz koşullara dikkat çekmeye çalışılmıştır. Fotoğraflardan birinin altında şu ifadeye yer verilmiştir: “*Mahalle mekteplerinde çocuklar böyle biçimsiz, havasız yerlerde otururlardı. Bahçeleri de yoktu.*” Osmanlı eğitim sisteminin olumsuzluklarından sonra Cumhuriyet döneminde eğitim reformu adına yapılan işler ve atılan adımlar sıralanmış ve şu sözlerle bitirilmiştir: “*İşte Atatürk'ün kurduğu cumhuriyeti bu uyanık ve aydınlık kafalı Türk gençliği koruyacak ve yaşatacaktır.*” (*Cumhuriyet Çocuğu*, 22 Haziran 1939, 150-151).

Yavrutürk dergisi de “Hayat Bilgisi” başlıklı sütunda okuyuculara sorduğu ve aslında cevabı belli olan şu sorularla çocuklara 'bugünün' kazanımlarını hatırlatmaya çalışmıştır:

- *Eskiden mahalle okullarında çocukları nasıl okuturlardı?*
- *Eski zaman çocuklarıyla sizin aranızda ne farklar var?*
- *Size bu günleri hazırlayanlar kimlerdir? Bayramınızı kutlarken büyüklerinizi hatırladınız, onlara olan saygılarınızı gösterdiniz mi? (Yavrutürk, 24 Nisan 1937, 308)*

Yine *Yavrutürk*'te "Bugün bütün Türk yavruları parasız okullarda okuyorlar. Yıldan yıla okulların, okuyan çocukların, öğretmenlerin sayıları artıyor. Çocuklar için basılan kitaplar çoğalıyor. Türkiye'de 1923'te 5.062 okul vardı, bugün 7000'e yakındır. 1923'te 12.437 öğretmen vardı, bugün 19.000 kadardır" denilerek Cumhuriyet döneminin eğitim sisteminden övgüyle bahsedilmiştir (*Yavrutürk*, 31 Ekim 1936, 3).

Benzer bir kıyaslama ekonomi konusunda da yapılmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu*'nda "Cumhuriyetten önce Osmanlı İmparatorluğu yurdun hemen bütün ekonomik işlerini yabancı milletlerin şirketlerine bırakmıştı. Bu şirketler uzun yıllar kontrolsüz bir şekilde çalışarak bizi sülük gibi emdiler. Türk işçisini, Türk parasını talan ettiler. Bu yüzden Türk yurdu günden güne ekonomi bakımından yabancı milletlerin esiri oluyordu." (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 23) cümleleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik anlamda dışa bağımlı olduğu dile getirilirken; Cumhuriyet dönemi Türkiye'si hakkında şu ifadelere yer verilmiştir:

Artık, emperyalist devletlerin siyasi ve iktisadi boyundurukları altında ezilen aciz bir saltanat Türkiyesi yoktur. Artık büyük devletlerin hasta adam dedikleri ve Sevr muahedesi ile mirasını paylaşmağa hazırlandıkları sömürge Türkiye ebediyen tarihe karışmıştır. Bunun yerine, medeni milletler ailesi içindeki şerefli mevkiini almış kuvvetli ve müstakil Türkiye Cumhuriyeti vardır (*Cumhuriyet Çocuğu*, 29 Ekim 1938, 3).

Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine yönelik olumsuz göndermeler yapılarak Osmanlı dönemi-Cumhuriyet dönemi karşıtlığı kurulmuştur. Örneğin *Yavrutürk*'te yayımlanan "10 Yaşında Mehmetçik" isimli tefrika romanda, son padişah VI. Mehmet Vahdettin'in temiz kan Türk olmadığı, sarayda yan gelip oturduğu ve ülkesini değil, yalnızca kendisini düşündüğü ifade edilmiştir:

Halbuki İstanbul'daki sarayında yan gelip oturan padişah yalnız kendi kuru kafasını kurtarmanın yolunu arıyor, İstanbul'da, yurdun sahibi gibi başı yukarda, göğsü kabarık gezen düşman komutanlarına, yabancı subaylara şölenler veriyor, onların gözüne girmeğe uğraşıyordu. Çünkü kendisi temiz kan Türk değildi. Türke başkan geçindiği halde Türkün ne ulu bir kuvvet ve millet olduğunu bilmiyordu. Sarayda 'Türk' sözü, 'kaba köylü, bilgisiz adam' yerine kullanılırdı (*Yavrutürk*, 27 Ağustos 1938, 268-269).

Cumhuriyet Çocuğu'nda ise VI. Mehmet Vahdettin için "Taç ve tahtından başka bir şey düşünmiyen Padişah" tanımlaması yapılmış (*Cumhuriyet Çocuğu*, 29 Ekim 1938, 2), "Türk milletinin dünya tarihinde yarattığı bu zafer karşısında Osmanlı padişahı Vahdettin; alnındaki kara damgasile en büyük soysuzluğunu da göstererek gemisine binerek kaçtı" denilerek ihanet ve korkaklıkla suçlanmıştır (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 9).

Türkiye'nin diğer dünya medeniyetlerinden geri kalmasının nedeni olarak da Osmanlı döneminde cahil insanların başa geçmesi gösterilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 15 Mart 1939, 359). Türk tarihinde Osmanlı dönemi 'kayıp dönem' olarak nitelendirilmiş, Atatürk'ün Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği 600 yılı 15 yıla sığdırdığı dile getirilmiştir:

Osmanlı İmparatorluğu altı yüzyıldan beri Türk medeniyetini uyutmuştu. Bütün dünya bilgi, fen, ekonomi, endüstri, sosyal hayat gibi her türlü iş bakımından dev adımlarile ilerlerken... Osmanlı padişahları ve hükümeti yalnız din kaygusile çalışmış ve bütün bu işlerin yurda girmesine engel olmuştu... Ve Türk milleti yüce Atasının önderliği ile Osmanlı İmparatorluğunun kaybettiği bu altı yüz yılı 15 yıla sığdırdı (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 16).

4.5. Sağlıklı Türk Çocuğu

Tek parti döneminde ulusal sınırların ve rejimin korunması, savunulması, ekonomik üretkenlik ve kalkınma çabaları çerçevesinde sahip olunan nüfusun her anlamda nitelikli, sağlıklı, üretken ve güçlü olması amaçlanmıştır (Başboğa, 2017, 22). Güçlü ve sağlam bir millet olmanın yolunun sağlıklı çocuklar yetiştirmekten geçtiği düşüncesiyle Türk çocuğunun zihinsel, kültürel ve moral gelişiminin yanı sıra biyolojik gelişimi ve sağlığı da öncelikli konular arasında yer almıştır. Bu nedenle dönemin çocuk edebiyatında ve süreli yayınlarında 'gürbüz çocuk' figürü yaygın olarak yer bulmaktadır¹¹.

Yavrutürk ve *Cumhuriyet Çocuğu* dergilerinde de çocuk sağlığına son derece önem verilmiş, çocuklara yönelik sağlık bilgileri ve tavsiyeler içeren yazılar yayımlanmıştır. Ayrıca her iki derginin de hemen hemen bütün sayılarının ön kapaklarında genellikle sağlıklı, temiz, bakımlı, gülen/mutlu çocuk görsellerine yer verilmiştir.

Yavrutürk dergisinde uykunun çocuk sağlığı açısından önemi şu cümlelerle anlatılmıştır: "İnsan yorgunluğunu gidermek için uyumak zorundadır. Fakat çocukların uykuya daha çok ihtiyaçları vardır. Çünkü çocuklar hem dinlenmek hem de büyümek için uyurlar. Çocukların yedikleri yiyecekler uyku zamanında onların vücutlarını olgunlaştırır, büyütür." (*Yavrutürk*, 24 Ağustos 1940, 211). Bir başka sayıda çocuklar sıtma hastalığına ve bu hastalığı taşıyan sivrisinelere karşı dikkatli olmaları konusunda uyarılmış, devamında da "Terli iken çok soğuk şeyler yiyip içmekten çekiniz ve rüzgârlı yerlerde durmayınız. Kabilse öğle yemeklerinden sonra bir, iki saat kadar uyuyunuz. Baharatlı yiyecekler yemeyiniz!" şeklinde nasihatler verilmiştir (*Yavrutürk*, 15 Haziran 1940, 86). Zaman zaman da beden ve ruh sağlığı ile ilgili "Güneş giren eve hekim girmez", "Sağlam kafa sağlam bedende olur", "Dinç adam sevinçli adamdır" (*Yavrutürk*, 30 Ocak 1937, 164), "Vücudunu ve kafanı işlet!", "Dik otur, doğru konuş!" (*Yavrutürk*, 9 Haziran 1937, 76) gibi atasözlerine yer verilerek kısa ve öz bir biçimde sağlık konusuna dikkat çekmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet Çocuğu'nda C. Ç. Öğretmeni (Cumhuriyet Çocuğu Öğretmeni) imzasıyla çocuklara birtakım sağlık öğütleri verilmiş ve sağlıklı, sağlam bir vücut için henüz çocukken bunlara dikkat etmek gerektiği dile getirilmiştir. Bu öğütler şöyledir:

1. Bir günlük işlerinizi mutlaka bir programa başlayınız. Uyku, yemek, çalışma, oyun saatleriniz hep programlı ve saatli olmalıdır.
2. İştahınız olmasa bile size verilen yemeklerin hepsini yiyiniz... Sıhhat balık yağı, kuvvet surubu ile değil programlı ve bol yemekle kazanılır. Besleyici ve çeşitli bol yemek yemeğe alışınız.
3. Uyku saatlerinizi hiç bozmayınız. Her gün size lazım olduğu kadar uyuyunuz. Ne çok ne de az. Her zaman bir kararda uyuyunuz.
4. Her akşam yatmadan önce ve her sabah kalktığınız zaman temiz havalı bir yerde, balkonda veya bahçede beş dakika kadar vücudunuzu yormayan jimnastik hareketleri yapınız...
5. Havası kirli, mikroplu ve hastalıklı olan yerlere mecbur kalmadıkça girmeyiniz. Böyle yerlerden kaçınız.
6. Vücudunuzda küçük bir hastalık başlangıcı görür görmez hemen doktora başvurunuz (*Cumhuriyet Çocuğu*, 22 Mart 1939, 378).

Dergilerde spor yapmanın sağlık açısından önemini anlatan içerikler de yayımlanmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu*, 1939 yılı 23 Nisan Özel Sayısı'nda "Bugün Türk çocuğunun kafası, ruhu ve vücudu tam bir uygunlukla ve beraber işlemektedir.

Cılız ve bakımsız bir çocuğun kafasının istenilen biçimde işlemesine imkân yoktur." ifadeleriyle spor yapmanın beden ve zihin sağlığı açısından önemine dikkat çekmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 23 Nisan Özel Sayısı No: 1, 26). Sporcu çocukların başarı hikâyelerine de yer verilerek sporun sağlık açısından faydalarının yanı sıra çalışkanlık ve azimli olma gibi niteliklerle ilişkisine değinilmiştir. Üç yakın arkadaşın yüzme yarışındaki başarılarının anlatıldığı "Küçük Yarışçılar" isimli hikâyenin sonunda "*Cumhuriyet devrinin Türk çocukları ne sağlam imanlı ne sağlam vücutlu ve ne kadar başarıcı bir kudret olarak yetişiyorlar.*" denilerek Cumhuriyet dönemi Türk çocuklarının sağlıklı, güçlü ve başarıya olan inançla büyüdükleri dile getirilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 29 Haziran 1939, 174-175). Spor yapan çocuk ve gençler için "çelik vücutlu genç sporcular" (*Cumhuriyet Çocuğu*, 11 Mayıs 1939, 29), "çelik yapılı Türk gençliği" (*Cumhuriyet Çocuğu*, 25 Mayıs 1939, 63) gibi benzetmeler yapılmıştır.

Sağlıklı ve gülbüz olmak için çocuklara verilen tavsiyelerden biri de yaz kamplarına katılmaktır. Askeri eğitim sivil uzantısı olarak bu kampların, çocukları eğlendirmenin yanında aslında onları daha sağlıklı yapacağı ve onlara askeri disiplin kazandıracağı düşüncesi hakimdir. *Cumhuriyet Çocuğu*'nda yaz kamplarına katılan çocuklarla ilgili "*Gülbüz ve sağlam vücutlarına bir kat daha sağlık kattılar.*" denilerek yaz kamplarına katılanların daha da sağlıklı hale geldikleri ifade edilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 17 Ağustos 1939, 314). *Yavrutürk*'te yaz kamplarıyla ilgili yayımlanan bir haberde yer alan "*Bu yıl, yaz tatilinde zayıf görülen ilkökul çocukları için iki kamp açılacaktır.*" cümlesiyle de bu kampların zayıf çocukları geliştirmek üzere sağlık amacıyla açıldığı dile getirilmiştir (*Yavrutürk*, 2 Mayıs 1936, 11).

Kamp hayatının faydaları ve eğlenceli tarafları anlatılarak, çocuklar için cazip hale getirilmeye çalışılmıştır:

Siz de hava değiştirmek ve eğlenceli günler geçirmek istiyorsanız bu kamplara yazılımız (Yavrutürk, 29 Mayıs 1937, 52).

Okulların tatil olduğu günden beri bütün çocukların açılmasını dört gözle bekledikleri ilk okul çocuk kampları nihayet 10 Temmuz 1939 Pazartesi günü açıldı. Her türlü hazırlıklarını çoktan tamamlamış olan genç okullular daha Pazar gününden kamplara akın etmeğe başladılar. Şimdi siz bu satırları okurken kampa gitmiş olan arkadaşlarınız, coşkun bir neşe içinde kampın binbir eğlenceleri içinde tatlı vakitler geçirmektedirler (Cumhuriyet Çocuğu, 13 Temmuz 1939, 203).

Hatta kamplarla ilgili şiirler bile yayımlanmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu*'nda Kemal Bilbaşar imzalı şiirde kampa katılan çocuklar için 'gülbüz er' ifadesi kullanılmış, kampların çocukları birer küçük asker olmaya hazırladığı dile getirilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 1 Haziran 1939, 91):

Ne yaman iştahı var bak şu gülbüz erlerin
Sağlık, disiplin burda! Neşe, kahkaha burda!
Kampımız hazırlıyor küçük askerler yurda.
(...)
Bol gıda, bol uyku var, hayatımız tertemiz
Kampta değil arkadaş, bir küçük cennetteyiz
Bu cenneti veren de vatani yaratandır;
Yolunda yürümeye and içtiğin Atandır...

Dergilerdeki reklamlarda da 'sağlıklı Türk çocuğu' vurgusuna rastlamak mümkündür. Her iki dergide de en çok reklamı yer alan 'Radyolin' marka diş macunu reklamında "*Muhakkak ki her Türk yavrusu, sabah akşam dişlerini fırçalar,*

temizler. Çocuklar eğer dişlerinizin çok temiz, sakız gibi bembeyaz olmasını, yanyana dizilmiş inciler gibi pırıldamasını istiyorsanız, dişlerinizi Radyolin Diş Macunu ile yıkayınız." denilerek Türk çocuğunun diş sağlığına dikkat etmesinin kuşku götürmez bir durum olduğu ifade edilmiştir. Yine aynı marka diş macununun başka bir reklamında şu dizelere yer verilmiştir:

*Büyük bir hazinedir bil ki insan yapısı
Bu eşsiz hazinenin de ağızdır kapısı.
Yol verme mikroplara bu kapıdan girmesin
Dişlerini görenler 'Ne temiz çocuk!' desin.
Çok yaşamak istersen yavrum, sözümü dinle:
Fırçala dişlerini her zaman 'Radyolin'le!*

5. Sonuç

Cumhuriyet'in ilanından sonra uluslaşma sürecinde rejimin öncelikli konulardan biri, yeni toplumun ve yeni bireyin nasıl inşa edileceği sorunuuydu. Amaç, çağdaş, Batı normlarını benimsemiş ama aynı zamanda milliyetçi, inkılâpçı ve laik bireylerden oluşan modern bir toplum yaratmaktı. Bu projede çocuk, geleceğin makbul/ideal yurttaşları olarak önemli bir yere sahipti. İdeal çocuğun yetiştirilmesi sorunsalı başta eğitim olmak üzere sağlık, güvenlik ve nüfus politikalarının da merkezinde yer almıştır. Resmî politikaların yanı sıra dönemin çocuk edebiyatında ve çocuklara yönelik süreli yayınlarda da çocuğun yeni rejimin değerlerini öğrenip içselleştirmesi ve bu değerlere uygun birer 'ideal yurttaş' olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

İncelenen *Yavrutürk* ve *Cumhuriyet Çocuğu* dergilerinde yeni rejimin egemen değerleri öğretilmeye ve yaygınlaştırılmaya çalışılmış; Atatürk'e ve Cumhuriyet'e bağlılık, milliyetçilik ve vatanseverlik ana tema olarak işlenmiştir. Osmanlı ile bağlarını tamamen koparmış ve yeni doğmuş bir milletin çocukları olarak 'Cumhuriyet çocukları'na inkılâplar ve Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen atılımlar büyük bir övünç ve coşku ile anlatılmış; çocuklara Cumhuriyet'i koruma ve yaşatma sorumluluğu yüklenmiştir. Dergilerdeki pek çok içerikte dönemin milliyetçi ve militarist yaklaşımını görmek mümkündür. Okuyuculara "Türk çocuğu" oldukları sürekli hatırlatılmış; Türk olmanın ayrıcalığı ve gururu üzerine kurulan etnik milliyetçilik, Orta Asya Türk tarihi ve Kurtuluş Savaşı kahramanlıklarıyla desteklenmiştir. Vatan için savaşmak ve can vermek yüceltilmiş, eril bir yaklaşımla her Türk'ün asker doğduğu ve zamanı geldiğinde bu 'kutsal görevi' yerine getireceği sıklıkla vurgulanmıştır.

Çalışkanlık, dürüstlük, iyi kalpli ve yardımsever olmak gibi moral değerler Türklüğe özgü karakter özellikleri olarak övülmüş ve özendirilmiştir. Ayrıca görgü kurallarına ve toplumsal kurallara uymak 'iyi çocuk' olmanın koşulları olarak sunulmuş, toplum nezdinde kabul görmek ve 'sevilmek' adına çocuklara bu kurallara uymaları telkin edilmiştir. Dönemin devletçi ve kalkınmacı ekonomi politikalarına paralel olarak tutumlu olmak ve yerli malı kullanmak özendirilmiştir. Bununla birlikte oy kullanmak, vergi vermek gibi yurttaşlık görevleri hakkında bilgiler verilerek iyi bir yurttaş olmanın yükümlülükleri öğretilmeye çalışılmıştır. Bütün bu olumlu özellikler ve davranış biçimleri, her fırsatta Cumhuriyet ile ilişkilendirilmiş, vatanın ve ulusun iyiliği için gerekli görülmüştür.

Çocukları zihinsel, kültürel ve ahlaki açıdan terbiye etmenin yanı sıra fiziksel olarak da terbiye etme çabasına girilmiş; sağlık konusunda çocuklara geniş bilgiler ve

nasihatler verilmiştir. Sağlıklı ve iyi beslenen, temiz, bakımlı, spor yapan, açık havada vakit geçiren, kamplara katılan çocuklar olumlanmıştır. Sağlıklı ve gülbüz olmak, ideal Türk çocuğunun biyolojik özellikleri olarak sunulurken; sağlıklı ve gülbüz çocuklar, sağlam bir milletin ve güçlü bir ordunun teminatı olarak görülmüştür.

İncelenen dergilerde 'ideal Türk çocuğu', Cumhuriyet'in egemen değerleri etrafında Kemalist, inkılâpçı, modern, çalışkan, azimli, tutumlu, ahlaklı, iyi kalpli, yardımsever, bireye, topluma ve doğaya saygılı, milliyetçi, cesur ve savaşçı, vatansever bir yurttaş olarak temsil edilmiştir. *Yavrutürk* ve *Cumhuriyet Çocuğu* örneklerinden hareketle, tek parti dönemi çocuk dergilerinde sunulan 'ideal Türk çocuğu' imgesi, dönemin resmî yurttaşlık ideolojisi ve çocuk politikasına paralel bir biçimde inşa edilmiş; çocuk, ulusun ve rejimin geleceği olarak resmedilmiştir. Söylemsel açıdan çocuğa büyük değer atfedilmesine karşın bu değer, ulusun ve rejimin devamlılığını sağlama üzerine temellendirilmiştir. Çocuk, bu misyonunu gerçekleştirdiği ölçüde değer kazanmış ve bu anlamda araçsallaştırılmıştır. *Cumhuriyet Çocuğu*'nda yer alan şu satırlar dönemin yönetici kadrolarının ve kamuoyunun çocukluk algısını anlama açısından dikkate değerdir: "*Genç cumhuriyetimiz devletin geleceğini sağlamlaştırmak ve milletin sonsuz ömrünü düzenlemek için durmadan çalışıyor. Bunun için de en çok çocuğa önem veriyor. Milletin gelecekleri demek olan çocuğa... Bunun için hükümet adamlarile bütün yurttaşlar el ele vermiş çalışıyorlar.*" (*Cumhuriyet Çocuğu*, 18 Ocak 1939, 187).

Notlar

¹ Kitabın orijinal adı "*l'Enfant et la Vie Familiale sous l'Ancien Regime*".

² Ariés'in tezi çeşitli açılardan eleştirilmiş olmasına karşın, çocukluğun tarihi konusunda pek çok çalışmaya esin kaynağı olmuştur. Ariés'e yöneltilen eleştiriler ve çocukluğun tarihi konusundaki farklı tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Onur, 2005, 23-45; Tan, 2013, 1-22).

³ John Locke'un 'Protestan Çocuk Anlayışı' çocuğu geleceğin yurttaşı olarak imgeler. Locke, çocuğun düşünsel gelişimini ve özdenetimini bu modele göre gerçekleştirecek bir yetiştirme biçimi önerir. Çocuğun zihnini ebeveyn, öğretmen ve devlet tarafından 'doldurulması' gereken bir 'tabula rasa' olarak gördüğü için de üstüne yazılacak olanlardan sırasıyla anne-babaları, öğretmenleri ve devleti sorumlu tutar (Tan, 2013, 2).

⁴ 1903 yılında İstanbul'da doğan Tahsin Demiray 1923 yılında İstanbul Muallim Mektebi'ni bitirdi. Öğretmenlik mesleğinin yanı sıra yayıncılık faaliyetleri de gerçekleştirdi. 1924 yılında Türkiye Yayınevi'ni kurdu. Harf Devrimi'nden sonra Latin harfleriyle basılmış ilk "Alfabe"yi yayımladı. Demiray Yeni Yol, Resimli Mecma, Yavrutürk, Binbir Roman, Ateş, Cumhuriyet, Çocuk Haftası, Yıldız, Büyük Ateş, Altın Işık gibi pek çok çocuk dergisi çıkararak Türkiye'de çocuk dergiciliğinin gelişmesine büyük katkıda bulundu. Ayrıca Ev İş, Yıldız, El İşleri, Hafta gibi kadın ve aktüalite dergileri yayımladı. Çok partili dönemde siyasetle ilgilenmeye başlayan Demiray, 1952 yılında Türkiye Köylü Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. 1961 yılında Adalet Partisi'nden milletvekili seçildi. Dönemini tamamlamadan istifa etti ve bir süre yurtdışında yaşadı. 1971 yılında İstanbul'da vefat etti. Tahsin Demiray hakkında geniş bilgi için bkz. (Ertürk, 1989).

⁵ Cumhuriyet Çocuğu'nun 25 Ocak 1939 tarihli 13. sayısında, Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri hakkında "Bu iki kardeş, Türk yavruları ve Cumhuriyet çocukları için iki koldan çalışıyorlar... Cumhuriyet Çocuğu ile Yavrutürk, birbirini tamamlayarak Türk milletinin çocuklarına faydalı olmağa çalışıyorlar." denilerek iki derginin sahiplik açısından ortak olduğu ve içerik açısından birbirini tamamladığı ifade edilmiştir (*Cumhuriyet Çocuğu*, 25 Ocak 1939, 206).

⁶ İncelenen sayılar: 1, 9, 14, 21, 22, 27, 32, 40, 45, 52, 55, 57, 59, 64, 73, 79, 80, 84, 88, 103, 111, 115, 119, 121, 122, 131, 139, 140, 149, 152, 160, 166, 168, 177, 182, 189, 192, 195, 202, 208, 209, 216, 220, 226, 233, 235, 240, 246, 251, 258, 261, 267, 279, 284, 286, 1(12. Cilt), 11(12. Cilt), 28(12. Cilt), 29(12. Cilt), 41(12. Cilt).

⁷ Bu çalışmada, *Yavrutürk* ve *Cumhuriyet Çocuğu* dergilerinden yapılan aynen alıntılarda yer alan yazım ve imla hatalarıyla dönemsel dilbilgisi özelliklerinden kaynaklanan farklı yazım biçimlerine müdahale edilmemiş, birebir aynı aktarılmıştır.

⁸ Bu tür içeriklerin sıklıkla yayımlanmasında, döneme hâkim olan ve bizzat Atatürk tarafından desteklenen Türk Tarih Tezi'nin etkili olduğunu söylemek mümkündür. İslam merkezli Osmanlı tarih yazımı ve Avrupa merkezli Türk karşıtı Batı tarih yazımına alternatif olarak üretilen Türk Tarih Tezi, ana hatlarıyla Türklerin anavatanının Orta Asya olduğu ve dünya medeniyetinin büyük oranda Türkler tarafından kurulduğu fikrine dayanıyordu. Bu tez, Türklerle kendi geçmişleri ve kendi ulusal kimlikleri için yakın geçmişten yani Osmanlı döneminden bağımsız bir övünç duygusu vermeyi amaçlıyordu. Hititlerin ve Truvalıların ilk Türkler olduklarını söyleyerek ve Anadolu'nun çok eski zamandan beri bir Türk ülkesi olduğunu iddia ederek, Cumhuriyet yurttaşlarının köklerini yaşadıkları topraklara da uzandırmış oluyordu (Zürcher, 2008, 282). Ayrıntılı bilgi için bkz. (Copeaux, 1998).

⁹ Bering Boğazı

¹⁰ Keyman ve İçduygu'ya göre (1998, 174) Kemalist modernite projesi içinde, ulus ve devletin özdeşleştirilmesinin hem nesnesi hem de taşıyıcı öznesi; birey olmayan ve vazifelere borçlu yurttaş tipi olarak kurulan vatandaşlık konumudur. Modernite projesi, modern kimliği bir taraftan Kantçı bir yoldan 'vatandaş' olarak tanımlarken, diğer taraftan vatandaşlığı hak felsefesi temelinde değil, aksine devlete karşı yükümlülüklerle donanmış ve çağdaşlaşma istemi temelinde kurulan toplumsal yarara, bireyselliğini feda eden 'çağdaşlaşmanın taşıyıcı öznesi' olarak nitelemiştir.

¹¹ Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından 1926-1935 yılları arasında çıkarılan *Gürbüz Türk Çocuğu* dergisi, sağlıklı çocuk yetiştirme üzerine yetişkinlere yönelik bilgiler içeren ve salt bu amaçla çıkarılmış bir yayındır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Sınar Çılgin, 2004).

Kaynaklar

- Akbaş, E. ve Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu-eleştirel bir değerlendirme. *HÜ Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20 (1), 95-103.
- Ariès, P. (1962). *Centuries of childhood: a social history of family life*. New York: Alfred A. Knopf.
- Balibar, E. (2000). Ulus biçimi: tarih ve ideoloji. E. Balibar ve I. Wallerstein (Ed.), *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler* içinde (s. 109-133). İstanbul: Metis Yayınları.
- Başboğa, S. (2017). Anelik sanatı: erken cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde çocuğun bedensel kurgusu. *İnsan&İnsan*, 4 (12), 6-30.
- Berkes, N. (2004). *Türkiye'de çağdaşlaşma*. A. Kuyaş (Yay. haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Copeaux, E. (1998). *Tarih ders kitaplarında (1931-1993): Türk tarih tezinden Türk-İslam sentezine*. (A. Berktaş, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çiçek, N. (2012). Erken cumhuriyet döneminde modern çocukluk nosyonunun görünümleri üzerine bir analiz. *Mülkiye Dergisi*, 36 (4), 69-104.
- Ertürk, R. (1989). Cumhuriyet döneminde bir le playcı: Tahsin Demiray. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 3(1), 107-146.
- İnal, K. (1999). Paternalist politikanın ideal Türk çocuğu. *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1), 195-212.
- Karpat, K. (2013). *Türk siyasi tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Katoğlu, M. (1989). Cumhuriyet Türkiye'sinde eğitim, kültür, sanat. S. Akşin (Yay. yön.), *Türkiye Tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1908-1980* içinde (s. 393-502). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keyman, E. F. ve İçduygu, A. (1998). Türk modernleşmesi ve ulusal kimlik sorunu: anayasal vatandaşlık ve demokratik açılım olasılığı. A. Ünsal. (Der.), *75 Yılda Tebaadan Yurttaş Doğru* içinde (s. 169-180). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Onur, B. (2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Öztaş, G. G. (2012). *Türkiye'de çocukluğun politik inşası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Postman, N. (1994). *The disappearance of childhood*. New York: Vintage Books.
- Sınar Çılgın, A. (2004). Genç cumhuriyetin ütopyası: "Gürbüz Türk Çocuğu". *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 97-119.
- Şirin, F. S. (2013). İktidar ve çocuk. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1275-1284.
- Tan, M. (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 71-88.
- Tan, M. (2013). Çocukluk: dün ve bugün. B. Onur (Yay. haz.). *Toplumsal Tarihte Çocuk içinde* (s. 1-21). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ungan, S. ve Yiğit, F. (2014). Geçmişten günümüze Türkiye'de süreli çocuk yayınları. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 10, 184-198.
- Ünsal, A. (1998). Yurttaşlık anlayışının gelişimi. A. Ünsal. (Der.), *75 Yılda Tebaadan Yurttaşına Doğru* içinde (s. 4-36). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Üstel, F. (2005). "Makbul vatandaş"ın peşinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2008). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi* (Y. Saner, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Süreli Yayınlar

- Cumhuriyet Çocuğu* (1., 10., 12., 13., 14., 16., 17., 19., 20., 21., 23., 25., 27., 28., 29., 30., 31., 32., 34., 35., 37., 42., 46., 52. sayılar ve 23 Nisan Özel Sayısı).
- Yavrutürk* (1., 9., 27., 40., 52., 55., 57., 59., 79., 111., 115., 119., 121., 122., 139., 182., 192., 195., 216., 226., 246., 284., 11. [12. Cilt], 28. [12. Cilt] sayılar).